

Sociologiska institutionen
Masteruppsats, 30 hp
VT 2013

Överklassafari:
en sociologisk medieanalys

Författare: Marcus Dynevall
Handledare: Hedvig Ekerwald
Examinator: Bo Lewin

Uppsala Universitet
Sociologiska institutionen
Masteruppsats, 30 hp
VT 2013

Titel: *Överklassafari: en sociologisk medieanalys.*

Författare: Marcus Dynevall

Sammanfattning

Denna uppsats syftar till att undersöka diskursiva uttryck av klass och ojämlikhet i svensk tidningsmedias rapportering och debatt om den så kallade *överklassafarin* som ägde rum under våren 2012. Som teoretisk och metodologisk utgångspunkt används *kritisk diskursanalys*, med det uttalade målet avslöja, avmystifiera och ifrågasätta social ojämlikhet. En ytterligare förutsättning var att betrakta varje representation av verkligheten som en *rekontextualisering* av densamma, där förgivettaganden, makt och ideologi spelar en viktig roll. Teun van Dijks *sociokognitiva teori* visade sig vidare vara särskilt användbar i förståelsen av tidningsartiklarna. Även Carol Bacchis poststrukturalistiskt influerade teori om *problemrepresentation* användes i analysen av de argument som identifierades i materialet.

Analysen visar en tydligt polariserad debatt, som till största del kom att handla om huruvida det bör anses rättfärdigt att uttrycka *klasshat*. Detta kan ses i ljuset av en *moralisk diskurs* i förståelsen av klass. Å ena sidan ansågs överklassafarins klasshatretorik underblåsa motsättningar i samhället, å andra sidan sågs det som ett legitimt uttryck för materiella klasskillnader.

Nyckelord: överklassafari, kritisk diskursanalys, media, klass.

Innehållsförteckning

1. INLEDNING	1
1.1 FRÅGESTÄLLNING	2
1.2 FÖRFÖRSTÄELSE	2
1.3 DISPOSITION	3
2. BAKGRUND	4
2.1 DET SOCIOLOGISKA KLASSEBEGREPPET	4
2.1.1 <i>Klass och kultur</i>	5
2.1.2 <i>Att "göra" klass</i>	7
2.2 KLASSE I SVENSK FORSKNING	7
3. TEORETISKA OCH METODOLOGISKA UTGÅNGSPUNKTER	10
3.1 KVALITATIV FORSKNING OCH KONSTRUKTIVISM	10
3.2 VARFÖR STUDERA ÖVERKLASSAFARI?	11
3.3 KRITISK DISKURSANALYS	13
3.3 BEGREPPSANVÄNDNING	15
3.3.1 <i>Sociolingvistiska verktyg</i>	16
3.3.2 <i>Nominalisering</i>	18
3.3.3 <i>Rekontextualisering</i>	19
3.3.4 <i>Problemrepresentation</i>	20
3.4 CDA I KRITISK BELYSNING	22
3.5 FORSKNINGSPROCESSEN	23
3.5.1 <i>Avgränsning av empiriskt material</i>	23
3.5.2 <i>Etiska överväganden</i>	25
3.5.3 <i>Analytiskt tillvägagångssätt</i>	26
4. ANALYS	27
4.1 KATEGORISERING OCH TEMATISERING	27
4.1.1 <i>Vad skedde? – Händelsen överklassafari</i>	27
4.1.2 <i>Vad skrevs? – En kronologisk beskrivning</i>	28
4.1.3 <i>Vad handlade det om? – Innehållssortering</i>	29
4.2 HUR BESKRIVS HÄNDELSEN ÖVERKLASSAFARI? – PÅ BUSSEN-REPORTAGE	30
4.3 VAD ÄR PROBLEMET? - LEDARE OCH DEBATTARTIKLAR	39
4.3.1 <i>Ett mindre urval</i>	39
4.3.2 <i>Argument för och emot överklassafari</i>	45
5. AVSLUTNING	52
6. KÄLLFÖRTECKNING	55
6.1 LITTERATUR	55
6.2 ELEKTRONISKA KÄLLOR	58
6.3 TIDNINGSARTIKLAR OM ÖVERKLASSAFARI	59

1. Inledning

Den 28 januari 2012 organiserade organisationen *Allt åt alla* en bussresa till Saltsjöbaden i Stockholm. De kallade detta för ”överklassafari”, vilken de beskrev på sin hemsida som:

[...] en resa genom klassklyftornas Sverige. [...] På resan varvar vi turism, humor, film, snärtiga föredrag och enerverande fakta som raserar bilden av Sverige som ett klasslöst land. Hur ser befolkningsstatistik, inkomstskillnader, sjukdomsstatistik, befolkningstäthet och brottslighet ut i klassegregerade Saltsjöbaden?¹

Redan innan själva resan genomfördes hade den uppmärksammats i media, då det rapporterats om att en privatperson polisanmält *Allt åt alla*. Under våren 2012 fortsatte sedan diskussionen av detta fenomen på såväl ledarsidor som i sociala medier. Debatten kom till stor del att handla om att överklassafarin bidrog till att väcka ett ”klasshat”. Att säga att denna händelse väckte en slags *moralpanik* vore ett inte alltför vågat påstående. Men hur kan det komma sig att just denna bussresa väckte sådan uppståndelse?

Ett övergripande syfte med denna uppsats är att, med utgångspunkt i en sociologisk medieanalys av svenska dagstidningars rapportering och efterföljande debatten av den så kallade *överklassafarin*, diskutera hur klass-begreppet kan formuleras och förstås. Det är i huvudsak två aspekter som motiverar en sociologisk studie av detta. För det första verkar klass och klass-skillnader ha fått förnyad uppmärksamhet i det offentliga samtalet under de senaste åren.² Hur kan detta komma sig och på vilket sätt görs detta? Eller kort sagt: *Vad talar vi om när vi talar om klass?* Den andra aspekten handlar om hur vi kan förstå den massmediala genomslagskraften, uppståndelsen och den tillsynes starka provokation överklassafarin innebar. *Vilka är de politiska åsikter och motstridiga uppfattningar kring det samhälle vi lever i, som en bussresa till Saltsjöbaden åskådliggör?*

En återkommande invändning mot den mer strukturella förståelsen av social ojämlikhet (i framförallt västvärlden), är att klass och liknande strukturella stratifikationer inte har samma förklaringskraft längre. Clark & Lipset menade i en uppmärksam artikel från 1991 att det skett en *fragmentisering av stratifikation*, och att därmed faktorer såsom livsstilar, sociala/kulturella faktorer, politiska förändringar och ökad social mobilitet, i större grad bör tas i beaktande. Tidigare teorier var enligt dem

¹ Förbundet Allt åt Alla (2011-12-21) 'Odlas ditt klasshat – Motborgarbussen far till Solsidan'.

² I november 2012 gav exempelvis tidskriften *Fronesis* (nr 40-41) ut ett temanummer om klass mot bakgrund av just detta, med bidrag från flera framträdande klassteoretiker och -forskare, se Magnus Wennerhags Inledning: s. 8-19.

i behov av modifiering då ”traditionella” hierarkier blivit ersatta med ”nya” sociala skillnader.³ Detta tolkades av många som att klassbegreppet förlorat sitt värde. Inflytelserika samtidsdiagnoser av bland andra Ulrich Beck och Zygmunt Bauman har pekat mot att kollektiva klass-identiteter ersatts av mer individualiserade livsstilar.⁴ Samtidigt har klass och klassfrågor fortsatt haft stor betydelse i såväl politiska som akademiska beskrivningar av social ojämlikhet. En fråga relaterat till detta är den empiriska frågan om vad som ska sägas känneteckna klass – är det objektiva/materiella/faktiska eller subjektiva/kulturella/emotionella dimensioner som har mest betydelse? Men det är även relevant att fråga sig vad det är begreppet klass tjänar till att förklara i det specifika sammanhanget, samt när det är motiverat att åberopa klass som förklarande variabel.

Så, sammanfattningsvis - hur kommer det sig att vi 2012 får en så omfattande debatt om klass i media och hur kan reaktionerna mot överklassafarin förstås? Vad handlade det om?

1.1 Frågeställning

Med utgångspunkt i en kritisk diskursanalys av tidningsartiklar publicerade i svensk tryckt tidningspress, ämnar jag besvara följande frågeställningar:

- **Hur beskrivs händelsen/fenomenet överklassafari diskursivt i texterna?**
- **Vilka diskursiva konstruktioner av klass kan identifieras?**

1.2 Förförståelse

Här är det också av vikt att tidigt redogöra för den förförståelse jag kan sägas ha. Först och främst har jag ingen personlig relation till Saltsjöbaden, jag har aldrig varit där. Eftersom jag är uppväxt i närheten av Stockholm har jag en någorlunda uppfattning om var Saltsjöbaden ligger geografiskt, samt vilka associationer som vanligtvis knyts till området - jag har exempelvis sporadiskt sett på den populära tv-serien *Solsidan*⁵. Överklassafarin var något som fångade min uppmärksamhet via den mediala uppståndelse den väckte. Jag läste en hel del om den under den tid som debatten pågick och fortsatte därefter intressera mig för hur detta kunde förstås sociologiskt, varför jag bland annat valde att skriva om överklassafari i en PM i den kurs jag vid tillfället läste. När jag föregående termin var på utbyte på *Universitet i Oslo* diskuterade jag detta med mina norska studiekamrater och upptäckte att, utifrån betraktat, kan överklassafarin ses som ett mycket intressant fenomen att fördjupa sig inom

³ Clark, Terry N. & Lipset, Seymour M. (1991): s.407f.

⁴ Se exempelvis: Beck, Ulrich (2009).

⁵ *Solsidan* är en komediserie som visats på TV4 i (hittills) tre säsonger. Den handlar i huvudsak om två familjer boende i Saltsjöbaden och har haft ett stort genomslag; exempelvis ska det första avsnittet i säsong 2 setts av ca 2,5 miljoner tittare. Se: Wikipedia (elektronisk). '*Solsidan (TV-serie)*'.

ramen för en sociologisk studie. Under utbytet läste jag också en sociologisk fördjupningskurs i ”*Klass og ulikhet*”, vilket gav mig ytterligare verktyg för detta ändamål. Detta gjorde att jag tillslut valde att skriva föreliggande masteruppsats.

1.3 Disposition

Uppsatsen inleds med en teoretisk *bakgrund* kring hur klass kan förstås sociologiskt. I kapitlet *Teoretiska och metodologiska förutsättningar* diskuteras det angreppssätt jag valt vid genomförandet av denna studie, samt olika överväganden och ställningstaganden som därigenom blivit aktuella. Kapitlet avslutas med att beskriva tillvägagångssätt och urval. *Analyskapitlet* syftar till att först beskriva olika kategoriseringar av det empiriska materialet, för att sedan redogöra för de centrala teman som identifierats. Uppsatsen avslutas med en sammanfattande *Diskussion/Slutsats*.

2. Bakgrund

Min avsikt är att i detta kapitel presentera några exempel på hur klass kan förstås sociologiskt. Det syftar också till att presentera *tidigare forskning*. Men eftersom mitt ämnesval och den analys jag avser att göra i första hand bör ses som *induktiv*, dvs. inte explicit tar sin utgångspunkt i ett bestämt teoretiskt perspektiv, är detta endast en översiktlig redogörelse. I nästa kapitel (*Teoretiska och metodologiska utgångspunkter*) ges därför en mer empirinära diskussion kring hur jag gått tillväga för att skapa mening av de tidningsartiklar som ligger till grund för denna studie.

Vid urvalet av de teoretiska resonemangen nedan har jag valt att i största möjliga mån fokusera på *modern sociologisk teori*⁶ som behandlar klass- och klasskillnader. Med detta sagt vill jag dock påpeka att klassteori inte på något sätt är ett självklart val av teoretisk bakgrund för denna studie. En analys av överklassafari hade exempelvis också varit möjlig utifrån teoribildningen kring *Social movements*, då detta kan ses som del av en proteströrelse i jämförelse med exempelvis *Occupy*-rörelsen.⁷ Men med hänsyn till att jag inriktat mig på massmediala framställningar av överklassafari, ligger det närmare tillhands att angripa detta med semiotiska och textanalytiska verktyg. Mitt intresse är med andra ord *den diskursiva konstruktionen av denna händelse i massmedia*, där *klass* onekligen är en av de mer centrala frågorna för artikelförfattarna att ta hänsyn till när de skriver om överklassafari.

2.1 Det sociologiska klass-begreppet

Det finns som sagt en mängd olika sätt att med en sociologisk blick betrakta klass. Här vill jag peka på några centrala teoretiska frågor i den moderna sociologiska förståelsen av klass och klasskillnad, för att sedan kunna jämföra dessa med de uttryck som görs gällande i överklassafari-debatten. Jag vill därför inleda med den slutsats den framträdande klassteoretikern Erik Olin Wright kommer till i det avslutande kapitlet i sin bok *Approaches to Class Analysis*. Wright menar att klass i huvudsak kan förstås som ett generativt begrepp – det är den relativa förklaringskraften hos olika kausala faktorer och hur dessa hänger ihop som är det centrala. Detta föranleder en syn på klass-begreppet som i första hand en empirisk fråga, snarare än en teoretisk sådan.⁸ Han skiljer på sex olika frågor av särskilt betydelse, där klass ofta figurerar i svaret⁹:

1. **Fördelning** – *Hur kan människors objektiva placering i fördelningen av materiell ojämlikhet beskrivas?*

⁶ Med *modern sociologisk teori* avser jag att i första hand att beröra sociologisk litteratur från de senaste 10 åren. Detta är dock inget självändamål, utan avgränsningen syftar snarare till att placera in den aktuella studien i en samtida teoretiskt kontext.

⁷ För en översikt av forskning kring *Occupy*-rörelsen vilka frågeställningar som kan anses centrala ur ett *Social movements*-perspektiv, samt förslag på vidare läsning, se: Pickerill, Jenny & Krinsky, John (2012).

⁸ Wright, Erik Olin (2005): s.189.

⁹ Denna punktlista är min direkta översättning av den Wright (2005) presenterar på s.180.

2. **Subjektivt framträdande grupper** – *Vad förklarar att människor individuellt och kollektivt placerar sig själva och andra inom en struktur av ojämlikhet?*
3. **Livschanser** – *Vad förklarar ojämlikhet i livschanser och materiell levnadsstandard?*
4. **Antagonistiska konflikter** – *Vilka sociala klyftor skapar systematiskt uppenbara konflikter?*
5. **Historisk variation** – *Hur bör vi karaktärisera och förklara de historiska variationerna i den sociala organisationen av ojämlikhet?*
6. **Emancipation** – *Vad för slags förändringar behövs för att eliminera förtryck och exploatering i kapitalistiska samhällen?*

Dessa frågor ses av Wright som utgångspunkter för olika teoretiska förståelser av begreppet, vilket gör att de inte alltid är så lätt att kombinera. Ett exempel på detta är att om frågeställningen handlar om hur vi ska förstå social mobilitet så ligger en weberianskt influerad analys nära till hands, emedan om syftet handlar om att kritisera kapitalismen som system så kan detta med fördel motiveras genom en marxistisk klassförståelse. Vidare kan Bourdieus teorier om olika kapitalformer tjäna till att besvara frågor gällande exempelvis livschanser, subjektiv identitet och samspelet mellan klass och kultur. Den första frågan (1) om fördelning tar i första hand sin utgångspunkt i inkomst eller rikedom vilket gör det till en fråga om *gradering* (såsom i arbetar-, medel-, överklass), vilket enligt Wright är den mest framträdande förståelsen i en mer allmän diskurs. Det kan jämföras med frågan om livschanser (3), där klass är ett *relationellt* begrepp som kontrasteras mot en mängd andra tänkbara bestämmande faktorer.¹⁰ Det ska också sägas att Wright och de teorier han söker beskriva i huvudsak kan sägas verka inom en kvantitativ tradition, vilket avspeglar sig på hans förståelse. Men jag vill ändå mena att detta är ett fruktbart sätt att redogöra för klass-begreppets mångfald. Denna uppsats kan först och främst sägas röra sig runt fråga 2, men hur ska vi då förstå denna inriktning?

2.1.1 Klass och kultur

Fiona Devine och Mike Savage gör i inledningskapitlet till boken *'Rethinking class - culture, identities & lifestyles'* en sammanfattning av vad de kallar den "kulturella vändningen" inom klassanalys. Nyckelfrågan är enligt dem hur man inom sociologin ska se på relevansen hos stratifikation. Kritik som framförts mot den mer "traditionella" klassanalysen är att den fokuserat alltför mycket på anställning och arbete, vilket gjort att marginaliseringen utifrån ex. genus/kön, etnicitet och ålder har åsidosatts. Såsom titeln till boken anspelar på kan det alltså sägas finnas två "poler", från vilka stratifikation kan förstås – å ena sidan *klass*, å andra sidan *kultur, identitet och livsstil*. Devine och Savage menar dock att det finns en tendens att dessa båda närmar sig varandra, där framförallt Bourdieu nämns som betydande för denna utveckling.¹¹ Vidare menar de att det i huvudsak finns två stora problem hos det traditionella sociologiska intresset för klass-medvetande; dels ett *empiriskt* som

¹⁰ Wright, Erik Olin (2005): s.183ff.

¹¹ Devine & Savage (2005): s.1ff.

innebär att det verkar saknas ett sammanhängande stöd för detta medvetande i befolkningen, och dels ett *teoretiskt* misslyckande med att lösa problem kopplade till dualismen mellan subjekt-objekt (såsom mellan t.ex. bas/överbyggnad och ekonomisk/social klass). Det har i sin tur har mynnat ut i att senare studier visat sig innovativa genom att inte betrakta klass-medvetenhet som en direkt spegling av ens klassposition. Vad gäller Bourdieu, menar Devine och Savage att hans teorier visserligen kan förefalla reducerande, men genom att sätta hans teori i en större kontext kan ojämlikhet urskiljas som ett samspel mellan *institutionella processer* och *förkroppsligade praktiker*.¹²

Det är här inte motiverat att presentera en djupgående diskussion av Bourdieus teorier. Men jag vill peka på några centrala delar i hans förståelse av (social) klass, som kan sägas haft stor betydelse för modern sociologisk klassförståelse. Bourdieu utgår ifrån en ambition att överbrygga dikotomier såsom strukturalism/konstruktivism och objektivism/subjektivism. Han beskriver *det sociala rummet av positioner* såsom ett multi-dimensionellt fält strukturerat utifrån ekonomiskt och kulturellt kapital; i första dimensionen utifrån *den totala volymen av kapital* och i den andra dimensionen utifrån *sammansättningen/fördelningen av kapital*. Av betydelse är även denna kapital-strukturs *förändring över tid* (trajectory).¹³ Bourdieus motsvarighet till en klass-struktur kan alltså sägas vara detta sociala rum av positioner. Genom *habitus*, dvs. de mänskliga handlingsmönster och differentieringar som tar sin utgångspunkt i dessa positioners inneboende och relationella egenskaper, skapas *rummet av livsstilar*. En homologi kan alltså sägas finnas mellan det sociala rummet av positioner (strukturerat utifrån kapital) och rummet av livsstilar. Till detta hör även begreppet *smak*, som kan definieras som benägenheten och kapaciteten att tillägna sig en specifik livsstil. Smak-skillnader ger alltså uttryck för olika livsstilar, och därigenom livsvillkor. Poängen är alltså att den smak och livsstil individer och grupper har, *symboliserar* likhet och skillnad relativt gentemot varandra, vilket har sin utgångspunkt i kulturellt och ekonomiskt kapital.¹⁴ *Symboliskt kapital* definieras som formen de andra kapitalformerna får då de (miss)uppfattas som skillnader i ära och erkänns som legitima.¹⁵ Habitus är alltså något som både *möjliggör* och *begränsar* handling i det sociala rummet. Detta är det Bourdieu menar med att habitus kan ses som såväl *strukturerade strukturer* som *strukturerande strukturer*. Sociala klassificeringar (klasser) bör enligt Bourdieu därför inte ses som något givet, utan snarare som något att *bli gjort*, med utgångspunkt i strukturen hos fördelningen av (olika typer av) kapital. Detta menar Bourdieu är problemet med exempelvis den marxistiska klass-analysen, som alltför lätt går från klassers existens i teorin ("klass på papper") till dess existens i praktiken.¹⁶

¹² Devine & Savage (2005): s.10ff.

¹³ Bourdieu (1987), s.1ff.

¹⁴ Bourdieu (1984), s.104ff samt Bourdieu (1991), s. 634.

¹⁵ Bourdieu (1987), s.4.

¹⁶ Bourdieu (1991), s. 636ff.

2.1.2 Att ”göra” klass

Christina Scharff söker i artikeln *Doing class* utveckla den kulturella förståelsen av klass genom att kombinera en *etnometodologisk* förståelse av sociala kategorier som en dynamisk och situerad aktivitet och den *diskursiva psykologins* verktyg för språk i handling. Detta erbjuder enligt Scharff en konstruktiv förståelse som betonar den reflexiva och språkliga användningen av klassbegreppet.¹⁷ Hon ser detta som ett motargument mot tesen om en reflexiv självidentitet fri från traditionella strukturer, och menar att detta perspektiv visar att *reflexivitet* istället kan ses som en viktig beståndsdel i klassojämlikhet. Med utgångspunkt i resultatet av en intervjustudie bestående av tyska och brittiska kvinnor visar Scharff att trots avsaknad av explicita referenser till klass, så kan den implicita användningen av språkliga resurser såsom *friskrivningar* och *individualistisk retorik* ses som ett sätt att undgå en stereotypisk klassificering som exempelvis arbetarklass.¹⁸ Sett utifrån Devine och Savage kan alltså Scharff's perspektiv ses som ett sätt att lösa problemet kring att få människor i dagens samhälle själva kategoriserar sig utifrån en hierarkisk uppdelning mellan klasser - det kan med andra ord bero på att alternativa identitets-diskurser och språkliga verktyg finns tillgängliga för att formulera sin identitet i annat än klass-termer.

Sammantaget bidrar alltså Scharff till förståelsen av den ofta subtila och underförstådda användningen av klass genom språket. Att studera den situerade och dynamiska karaktären hos social ojämlikhet är med andra ord inte detsamma som att se bredare sociala maktstrukturer som betydelselösa, utan snarare att denna tillnärmning kan ge insikter i hur dessa (ojämlika) strukturer *skapas*.¹⁹ Denna teoretiska utgångspunkt (diskursiv psykologi och etnometodologi) kan dock sägas vara mer användbar för att studera hur klass *skapas* i *samtal* och *interaktion*. Varför jag istället har valt den kritiska diskursanalysen som utgångspunkt för min analys är främst för dess användbarhet för att kritiskt granska och problematisera avsändaren i en offentlig diskurs (mer om detta nedan). Scharff studerar vad som skulle kunna kallas för ”naturligt förekommande tal” (*naturally occurring speech*), genom vilket den egna och andras identitet formuleras. Men låt oss ändå ha med oss förståelsen av klass som *situerad* aktivitet, dvs. något som *skapas* i den specifika kontexten snarare än något som finns *där ute*. Detta kan visa sig användbart i förståelsen av innehållet i en tidningsartikel, dvs. som såväl konstituerat av tidigare uppfattningar som konstituerande av mening.

2.2 Klass i svensk forskning

Genom att nämna några aktuella exempel på sociologiska resonemang om klass i Sverige från de senaste åren, vill jag kontextualisera föreliggande uppsats.

¹⁷ Scharff, Christina M. (2008): s.331f.

¹⁸ Ibid: s.338ff.

¹⁹ Ibid: s.334.

I boken *"En fråga om klass – levnadsförhållanden, livsstil, politik"* från 2010 ställer ett flertal svenska forskare sig frågan om klassbegreppet fortfarande är relevant. Med hjälp av den stora opinionsundersökningen från SOM-Institutet på Göteborgs Universitet, som utgår ifrån den Goldthorpe²⁰-inspirerade ESEK-modellen (Europeisk Socioekonomisk Klassifikation), undersöker de betydelsen av klass i Sverige i relation till bland annat arbete, utbildning, social mobilitet, politik och livsstil.²¹ Det generella svaret som ges är att ja, det finns tydliga klass-skillnader i dagens Sverige. Med detta menar de inte att klass varken är den enda eller mest framträdande förklarande variabeln, utan snarare att det vore fel att bortse från dessa tydliga klass-mönster.²²

Ett annat aktuellt exempel är att tidskriften *Fronesis*²³ i slutet av 2012 gav ut ett temanummer om klass. Det innehåller texter från flera framträdande klassteoretiker (Pierre Bourdieu, Beverley Skeggs, Loic Wacquant m.fl.), såväl som svenska bidrag. Dessa relateras bland annat till diskussionen om överklassafari. Sociologen Magnus Wennerhag (red.) nämner i inledningskapitlet att "Klass [...] på nytt hamnat i den dagspolitiska hetluften"²⁴ med hänvisning till exempelvis skönlitterära skildringar av klassresor, debatter om barnfattigdom och proteströrelser i finanskrisens spår. Vidare menar Wennerhag att denna *mer populära debatt* främst har kommit att handla om *identitet* och/eller *inkomst*. Med detta vill han framhäva att, även om dessa aspekter är centrala, finns andra aspekter av klass som är intressanta, vilka de olika texterna i *Fronesis* ska tjäna till att beskriva.²⁵ I det följande ämnar jag kortfattat beskriva ett urval av de (svenska) bidrag som återfinns i denna sammanställning, med fokus på vad som är av intresse för denna uppsats.

Lena Sohl och Irene Molina menar att *visionen om den uppåtgående klassresan* har blivit alltmer framträdande inom såväl den politiska som akademiska diskursen om klass.

Att hänvisa både framgång och misslyckande till människornas individuella viljor och förmågor innebär att bortse från, eller i värsta fall dölja, maktstrukturer som skapar och cementerar kollektiv orättvisa.²⁶

De kopplar samman detta med avregleringar och privatiseringar av välfärden som tidigare fungerat utjämnande av klasskillnader, i kölvattnet av nyliberal politik. Vidare betonar de vikten av att identifiera den *nedåtgående* klassresan som ett *samhälleligt* och *kollektivt* misslyckande, snarare än ett

²⁰ John Goldthorpe är en weberianskt influerad brittisk sociolog som studerat bland annat inom social stratifikation och social mobilitet, inom vilka han exempelvis använt och utvecklat *rational action theory*. En närmare beskrivning av hans teorier och inflytelserika klass-schema, ser jag dock som överflödigt i detta sammanhang. För en introduktion till hans teorier, se Goldthorpe (2000).

²¹ Oskarson et.al. (red.) (2010): s.7ff.

²² Ibid: s.223ff.

²³ För mer information, se: *Fronesis* (elektronisk). 'OM FRONESIS'.

²⁴ Wennerhag, Magnus, Lindberg, David & Lindgren, Johan (red.) (2012): s.9.

²⁵ Ibid: s.8ff.

²⁶ Sohl, Lena & Molina, Irene (2012): s.172.

individuellt. Möjligheten till förflyttning mellan klasser måste med andra ord kompletteras med en kollektiv kamp för bättre levnadsvillkor. De menar att detta kräver en strukturell förståelse av global kapitalistisk ojämlikhet och en uppdaterad version av den traditionella klassförståelsen, där exempelvis en *intersektionell* förståelse av arbetarklassen ses som nödvändig.²⁷ Ett kompletterande teoretiskt bidrag till Sohl och Molina, är Mattias Bengtssons diskussion kring begreppet *utanförskap* som sedan valrörelsen 2006 blivit alltmer använt i talet om klass och ojämlikhet i den svenska offentligheten.²⁸ Det kopplas främst samman med bidragsberoende och avsaknad av arbete, och innebär enligt Bengtsson en ”diskursiv förskjutning från »välfärd« till »arbetsplikt«”²⁹. (Jag återkommer till *utanförskap* nedan i anslutning till den kritiska diskursanalys Tobias Davidsson gjort av begreppet).

I inledningen till avsnittet *klass som transformativ kategori* (i *Fronesis*) tar statsvetaren Per-Anders Svärd upp debatten om överklassafari som ett exempel på hur en *individualistisk syn* på klass tar sig i uttryck - när klass ses som ett resultat av *val*, *ansträngning* och *livsstil* istället för att beteckna en objektiv intressesammanställning, ses ”klasshat” som en irrationell reaktion.³⁰ Denna kortfattade analys får fungera som övergång till nästa kapitel, där jag beskriver vilka utgångspunkter jag haft och hur jag har gått tillväga för att göra en mer ingående analys av fenomenet överklassafari.

²⁷ Sohl, Lena & Molina, Irene (2012): s.175f.

²⁸ Bengtsson, Mattias (2012): s.177f.

²⁹ Ibid: s.188.

³⁰ Svärd, Per-Anders (2012): s.210f.

3. Teoretiska och metodologiska utgångspunkter

I detta kapitel diskuteras teoretiska och metodologiska förutsättningar utmärkande för denna uppsats. Jag vill redan här göra läsaren uppmärksam på att analysen alltid kan sägas föregå såväl valet av studieobjekt, tillvägagångssättet samt insamlingen av data.³¹ Jag avser att inleda kapitlet med att allmänt diskutera ontologiska och epistemologiska frågor i förhållande till denna studie, för att sedan redogöra för mitt val av *kritisk diskursanalys* som analysverktyg och de centrala begrepp som används. I det avslutande avsnittet beskriver jag sedan det tillvägagångssätt och urval som använts.

3.1 Kvalitativ forskning och konstruktivism

Kvalitativ forskning är idag ett komplext och svårdefinierat fält. I introduktionskapitlet till *The SAGE handbook of qualitative research* söker dock Norman Denzin och Yvonna Lincoln att hitta en generell definition bestående av några gemensamma nämnare, som jag vill mena har bäring för att kontextualisera den fortsatta diskussionen i detta avsnitt. För det första är det en *situerad aktivitet* där betraktaren befinner sig *i* världen. För det andra består kvalitativ forskning av en uppsättning *tolkande praktiker* som gör denna värld synlig. Den kvalitativa forskaren skapar således *representationer* (genom fältanteckningar, intervjuer, inspelningar, konversationer osv.) - praktiker genom vilka världen *förvandlas*. Sammantaget handlar det alltså om att studera ting i dess *naturliga kontext*, för att försöka förstå och förklara fenomen i termer av den mening människor själva lägger i dem.³² Betoning läggs alltså på att se världen såsom socialt konstruerad, relationen mellan forskaren och det som studeras samt forskningsfrågans kontextuella begränsningar.

Vetenskapsfilosofen Ian Hacking har beskrivit den grundläggande skillnaden mellan natur- och samhällsvetenskap, vilken han kallar *the looping effect of human kinds*. Med detta menar han att det är en dynamisk interaktion mellan samhällsvetenskapliga klassifikationer och de individer/beteenden som klassificeras. Medvetna om hur andra ser på en, förändrar det hur människor ser på sig själva, vilket föranleder att klassifikationerna själva behöver omskapas.³³ Konstruktivismen kan sägas i högre grad än andra teoretiska inriktningar lägga vikt vid förutsättningen att all kunskap är socialt konstruerad. Alla sätt att närma sig en för oss oberoende eller objektiv verklighet innebär en tolkning av densamma. Detta är inte samma sak som att säga att denna verklighet inte existerar, utan snarare att den inte existerar *oberoende* av oss. Kategoriseringar och klassifikationer ses således något som såväl är historiskt, socialt och kulturellt betingat. Det är just detta som är intresseområdet för konstruktivistisk forskning – att söka efter den subjektiva och intersubjektiva, kritiska sociala

³¹ Detta kan jämföras med den så kallade "1000-sidors-frågan" vid kvalitativa intervju-studier, beskriven av Kvale & Brinkmann. De menar att det är för sent att fråga sig *hur* ett kvalitativt material ska analyseras, när det redan är insamlat. En mängd överväganden och tolkningar föregår således det material som slutligen analyseras. Se: Kvale, Steinar & Brinkmann, Svend (2009): s.205ff.

³² Denzin, Norman K. & Lincoln, Yvonna S. (2011), s.3.

³³ Hacking, Ian (2002), s.10f.

kunskapen. En kunskap som är under ständig omförhandling och aktivt skapas och omskapas av sociala aktörer.³⁴

Dessa ontologiska och epistemologiska förutsättningar kan ses som något som genomsyrar hela forskningsprocessen. Eftersom jag valt att studera hur olika förståelser av klass kommer till uttryck i texterna om överklassafari och avser att avslöja vissa tolkningar som mer framträdande än andra, blir en förutsättning för detta att verkligheten betraktas som till stora delar författarens konstruktion. Då materialet består av tidningsartiklar, som generellt sett produceras av de som har makt (snarare än de som inte har makt), kan metoden sägas vara att *dekonstruera* innehållet med ett maktkritiskt syfte. Det är med andra ord inte relevant för mig att i denna studie söka svar på frågor om vilken som är den mest ”sanna” beskrivningen av överklassafari, eller att för den delen fördjupa mig i människors känslor av klasshat eller förtryck. Dessa frågor hade istället kunnat besvaras med hjälp av exempelvis deltagande observation respektive djupintervjuer. Valet av metodologi bör alltså betraktas vara i ett dialektiskt förhållande med såväl valet av empiriskt material och frågeställningar, tätt förknippade med kriterier för sanning och kunskap. Innan jag fortsätter detta resonemang med att närmare redogöra för *kritisk diskursanalys* och de tillhörande begrepp jag ämnar använda, vill jag söka besvara frågan om valet av studieobjekt.

3.2 Varför studera överklassafari?

Det kan diskuteras huruvida valet av material från endast *tryckt tidningsmedia* kan sägas ge en representativ bild av överklassafari-debatten, eller att denna debatt för den delen kan användas för att, genom sociologiska teorier åskådliggöra betydelsefulla samhällsliga processer. Å andra sidan är frågan om det verkligen är relevant att tala om representativitet – det här är ju ändå en kvalitativ studie där jag som forskare har makten att definiera vad studieobjektet är och vad ”överklassafari-debatten” innebär, samt välja vilka teorier och metoder som ska användas. Någonstans mitt emellan dessa grovt förenklade påståenden hamnar nedanstående diskussion – *hur kan jag argumentera för att det jag valt att undersöka är relevant och viktigt att undersöka?* Låt oss börja med lite statistik.

De första resultaten från *Mediebarometern 2012*, som varje år ges ut av *Nordicom*³⁵, visar statistik på hur stor andel av Sveriges befolkning (9-79 år) som använder olika massmedier en genomsnittlig dag. Vad gäller dagstidningar så är den siffran 69 %, att jämföra med TV (83 %) och Internet (79 %). En annan intressant siffra är den genomsnittliga användningstiden på en dag, som för dagstidningar i pappersform är 21 minuter (Internet – 96 min, TV – 93 min).³⁶ En mer resonerande studie av tidningskonsumtion är Wadbring och Hedman, som med hjälp av statistik från SOM-institutet vid Göteborgs Universitet studerat morgontidningsläsning i Sverige. De betraktar upplagestorlek som ett

³⁴ Lincoln, Yvonna S.; Lynham, Susan A. & Guba, Egon G. (2011): s.118ff.

³⁵ Nordiskt Informationscenter för Medie- och Kommunikationsforskning, Göteborgs Universitet.

³⁶ Nordicom (2013-03-07) 'De första resultaten från Nordicom-Sveriges Mediebarometer 2012' (elektronisk).

”trubbigt” mått på utbredning, och menar att det är mer intressant att studera *hur människor tar del av medier*. De visar med hjälp av statistik fram till och med 2010 på att det skett en nedgång i den andel av befolkningen som läser morgontidningar på papper, samt att en polarisering kan ses mellan de som läser morgontidning ofta och de som läser den sällan eller aldrig. Här ses ålder som en viktig faktor – dvs. att unga läser mindre.³⁷ Wadbring och Hedman ser nedgången som en tänkbar följd av en generationsförändring och en mer differentierad mediekontext (internet, sociala medier osv.)³⁸

Vad gäller produktionen av tidningar, har Torbjörn von Krogh och Lars W. Nord vid Mittuniversitetet gjort en i sammanhanget intressant fallstudie av svenska tidningsredaktörers attityd gentemot medias ansvarighet (*accountability*). I en nationell enkät tillfrågades chefredaktörer på Sveriges 24 största tidningar om deras attityd till, och uppfattade effektivitet hos olika media-ansvarighets-system – externa och väletablerade system (t.ex. *Pressens opinionsnämnd*, *Pressombudsmannen*, *Publicistklubben* och *mediajournalistik*) såväl som interna (åtgärder utförda inom nyhetsredaktionen, såsom *källkritik* och *interna utredningar*) och olika samarbetsystem (t.ex. *läsarkommentarer* och *medborgarinflytande*). Mot bakgrund av mediala trender såsom internationalisering, kommersialisering och den snabba utvecklingen av nya mediala plattformar, ställer von Krogh och Nord sig frågan om de redskap media använder för att öka sin tillförlitlighet och ansvarighet verkligen fungerar *i allmänhetens intresse* (ökad transparens och journalistisk prestation) eller som *strategiska instrument* för att försvara medias egenintressen (såsom formulerade av inflytelserika intressenter).³⁹ En central slutsats är att redaktörerna generellt sett föredrar regleringar uppfattade som ”inifrån-ut” snarare än ”utifrån-in”. *Public relations*-dimensionen av media-ansvarighet ses som den viktigaste när redaktörerna får välja själva, men de etablerade kontrollfunktionerna är fortfarande viktiga och bör inte betraktas som utdaterade. Istället pekar resultaten på en utveckling mot en större differentiering av ansvarighets-mått, och att redaktörerna försöker balansera mellan överväganden som är strikt kommersiella och reflektioner kring den redaktionella kvaliteten.⁴⁰

Med andra ord kan såväl *produktionen* som *konsumtionen* av tidningar ses som en komplex och mångbottnad aktivitet, där en mängd (ofta motstridiga) intressen och överväganden slutligen leder fram till att en tidningsartikel läses. Med risk för att gå för djupt in i medievetenskapliga frågeställningar, lämnar vi denna utveckling med att konstatera att det tryckta mediets genomslagskraft och betydelse för opinionsbildning inte är helt lätt att reda ut. Men med tanke på uppfattningen om att en oberoende och tillförlitlig tidningsjournalistik tjänar i allmänhetens intresse samt att papperstidningar fortfarande konsumeras av en relativt stor andel av befolkningen i Sverige, kan en studie likt denna motiveras.

³⁷ Wadbring, Ingela & Hedman, Ulrika (2011): s.395ff.

³⁸ Ibid: s.105f.

³⁹ von Krogh, Torbjörn & Nord, Lars W. (2010): s.190ff.

⁴⁰ Ibid: s.200ff.

Gerlinde Mautner diskuterar i boken *Qualitative Discourse Analysis in the Social Sciences*, användningen av tryckt media som datakälla i samhällsvetenskaplig forskning. Detta mot bakgrund av förändringen av medielandskapet kring dess produktion och konsumtion (med internet, sociala medier osv.). Mautner betonar att ett informerat val av data är av central betydelse och söker besvara frågan om varför just tryckt media är intressant som studieobjekt. Först och främst, menar Mautner, bör det studeras *för att det finns där* – endast det faktum att det används, uppmärksammas, har politiskt inflytande osv. torde alltså räcka för att motivera ett samhällsvetenskapligt intresse. Ett mer praktiskt skäl är att tryckt material är förhållandevis lätt att samla in, jämfört med urval- och avgränsningssvårigheter av internetmaterial. Dessutom hänvisar Mautner till det maktkritiska syftet med blottläggningen och ifrågasättandet av dominerande diskurser – där aspekter kring produktion och konsumtion ses som centrala. Vad gäller nyhetsartiklar, är urval på grundval av exempelvis nyhetsvärde i hög grad en *situerad aktivitet* beroende av ekonomiska, politiska, kulturella och sociala strukturer som gjorts gällande genom institutionella processer. Vad som ter sig normalt och ofrånkomligt, är med andra något som enligt detta synsätt bör ifrågasättas och dekonstrueras.⁴¹ Men hur ser detta ut i praktiken?

3.3 Kritisk diskursanalys

Teun van Dijk menar att *kritisk diskursanalys* (CDA) varken bör ses som en teori eller vetenskaplig metod, utan att det snarare handlar om en ”akademisk rörelse” av forskare som intresserar sig för analysen av fundamentala sociala problem, såsom den diskursiva reproduktionen av illegitim maktutövning.⁴² Att som forskare så tydligt positionera sig gentemot studieobjektet, ställer dock krav på reflexivitet och självmedvetenhet, samt på metodologisk genomskinlighet.⁴³ Denna kritiska ståndpunkt kan med fördel formuleras som att:

CDA propagates the idea that enhancement of critical thinking is conducive to a society in which justice and equality are materialized and power is distributed fairly among people.⁴⁴

Detta kan i sin tur liknas vid det van Dijk menar med att CDA är mer *uppgifts-* än *teori-*orienterat, dvs. att fokus ligger på att *avslöja*, *avmystifiera* och *ifrågasätta* social ojämlikhet, vilket görs genom ett *aktivt* deltagande i det diskursiva meningsskapandet.⁴⁵ Ett normkritiskt förhållningssätt där forskaren har som uppgift att blottlägga orättvisor, ligger alltså till grund för den kritiska diskursanalysen. Den

⁴¹ Mautner, Gerlinde (2008): s.30ff.

⁴² van Dijk, Teun (2008): s.821f.

⁴³ Linders, Annulla (2008): s.476ff.

⁴⁴ Rahimi, Forough, & Javad Riasati, Mohammad (2011): s.111.

⁴⁵ van Dijk, Teun (2006 [1997]): s.22f & s.32f.

definition jag valt att utgå ifrån är alltså van Dijks, mer specifikt den han presenterar i *The handbook of discourse analysis*:⁴⁶

CDA är en diskursanalytisk inriktning som i huvudsak studerar hur:

- 1. social ojämlikhet/dominans/maktmissbruk**
- 2. skapas, reproduceras och upprätthålls**
- 3. av text och samtal**
- 4. i den sociala och politiska kontexten**

Jag har här valt att dela upp denna definition i fyra komponenter för att lättare kunna diskutera och särskilja dessa kännetecken. Diskurs ses med andra ord som språkanvändning i reella (sociala och politiska) kontexter. Nyckelfrågan är alltså att språk inte bara betraktas som ett system, utan som en uppsättning *resurser* som kan användas för att utöva makt. Denna definition kan också liknas vid Norman Faircloughs flitigt använda tredimensionella modell⁴⁷ för textanalys. Fairclough och van Dijk har många likheter, men om skiljelinje skulle dras dem emellan så kan den förstnämnda sägas vara mer lingvistiskt inriktad, emedan den senare har ett tydligare socialpsykologiskt fokus på den kognitiva aspekten av diskursiv produktion. Till skillnad från Fairclough menar van Dijk att länken mellan diskursiva och sociala strukturer inte bör ses som direkt, utan som *indirekt medierad* av samspelet mellan personlig och social kognition.⁴⁸ Vad det innebär i detta fall återkommer jag till nedan.

I en artikel från 2012 analyserar Bob Hodge dagens nyckel-termer inom kritisk diskursanalys (CDA), genom att studera den så kallade CADAAD-konferensen 2010 (*Critical Approaches to Discourse Analysis across Disciplines*). Resultatet blir en slags *kritisk diskursanalys av kritisk diskursanalys*, där disciplinens utmaningar, motsättningar, styrkor och svagheter diskuteras.⁴⁹ Hodge argumenterar för en användning av CDA som tar hänsyn till att text och mening alltid befinner sig i ständiga formuleringar och omformuleringar. Han beskriver CDA som en komplex och dynamisk samling av angreppssätt genom vilka dagens lika komplexa samhälle kan studeras. Med andra ord är målet inte att finna en ”korrekt” eller psykologiskt riktig läsning, utan snarare att se motsägelsefullheterna i analysen som en potentiell styrka hos CDA. Han pekar därför på tre viktiga aspekter för en kritisk diskursanalys att ta hänsyn till. Dessa är (1) öppenhet för alternativa tolkningar (2) synliggörande av analysprocessen, samt (3) redovisande av vilka ställningstaganden som görs.⁵⁰

⁴⁶ van Dijk, Teun (2001): s.352.

⁴⁷ Fairclough gör en begreppsmässig uppdelning mellan text, diskursiv praktik och social praktik. Det innebär i korta ordalag en analytisk åtskillnad mellan (1) *textens egenskaper*, (2) *vilken roll språket har*, samt (3) *kulturella/institutionella/samhälleliga sammanhang*. För en närmare beskrivning av detta, se: Fairclough (2001 [1989]): s.117ff.

⁴⁸ Machin, David & Mayr, Andrea (2012): s.212f.

⁴⁹ Hodge, Bob (2012): s.1f.

⁵⁰ Ibid: s.12ff

Kritisk diskursanalys bör med andra ord inte ses som en enhetlig metodologi, utan snarare som ett ramverk av olika inriktningar, där det gemensamma är att se på den ömsesidiga relationen mellan språk och samhälle (jämför med diskussionen kring konstruktivism ovan). Men vad menar van Dijk med att ”CDA tillhandahåller de teoretiska och metodologiska verktygen för kritiska studier av social ojämlikhet”⁵¹, och vilka är dessa verktyg? För att följa Hodges anvisningar och därmed undvika att hamna i alltför abstrakta diskussioner, kommer jag nedan presentera några av de konkreta begrepp jag använt mig av i denna studie. Jag har vid urvalet av dessa i första hand fokuserat på de begrepp som tillfört analysen mest, och därmed bidragit till förståelsen av tidningsartiklarna.

3.3 Begreppsanvändning

I detta avsnitt avser jag alltså att redogöra för de begrepp jag avser att använda i analysen. Men först vill jag som bakgrund till detta presentera en användbar modell för *den diskursiva produktionen av en tidningsartikel*, detta utifrån van Dijks *socio-kognitiva* förståelse (modellen kan med fördel jämföras med avsnitt 3.2 ovan). Van Dijk menar att en journalist/författare kan sägas utgå ifrån två mentala modeller:

1. För det första konstruerar journalisten en *mental representation av den nuvarande kommunikativa situationen*. Hen måste representera sig själv – dvs. sin roll som journalist, anställd, vilken typ av tidning det är osv. – med mål såsom att göra sitt jobb, tillfredsställa chefen samt informera allmänheten om en händelse definierad som nyhet av hennes förläggare osv. Detta är vad van Dijk kallar för **den pragmatiska modellen**.
2. Journalisten måste också ha information/kunskap om den aktuella händelsen (-erna). Denna kunskap baserar sig på en hennes *subjektiva representation av händelsen*. Detta är istället en **semantisk modell** som kontrollerar innehållet i vad journalisten/författaren skriver/talar om.

Dessa båda mentala modeller är i sin tur beroende av *generell social kunskap*, bestående av bland annat ideologier hos journalisten och de inblandade. Det medför att det alltid sker ett visst *urval* av vad som ska inkluderas i exempelvis en tidningsartikel, beroende på såväl *kontext-* som *innehållsmässiga* faktorer.⁵²

Ett exempel på en kontextuell faktor som är av intresse i en analys av tidningsartiklar om överklassafari är vilken *sektion* av tidningen (ledare/kultur/sport/nyheter osv.) artiklarna är publicerade i. Den norske medieforskaren Yngve Benestad Hågvær ger en introduktion till varför det i diskursanalysen är viktigt att ta hänsyn till tidningars format och innehålls-sektioner. Han menar att det är ett tämligen utforskat område, till trots att kunskap om hur tidningar strukturerar sitt innehåll kan öka vår förståelse kring varför texter framställs som de gör, samt hur de tenderar att uppfattas av

⁵¹ van Dijk, Teun (2009): s.32 (min översättning).

⁵² van Dijk (2008): s.825ff.

läsarna. Kort sagt innebär en kategorisering av artiklar i sektioner olika *journalistiska diskurser* som skapar förutsättningar för hur texten såväl *produceras* som *konsumeras*. En viktig aspekt av detta är att olika tidningar använder olika ramverk för denna kategorisering, dvs. att dessa sektioner inte på något sätt kan anses vara universellt tillämpliga eller naturligt givna.⁵³ Hågvar presenterar fyra dimensioner utifrån vilka diskurser kring tidningssektioner kan analyseras. För det första skapar en sektion *semantiska gränser*, vilket i förhållande till de andra sektionerna (*positionella värdet*) ger begränsningar/möjligheter för innehållet (exempelvis uppdelningen mellan inhemska och utländska nyheter). För det andra ges en sektion mening genom *den specifika ordalydelsen* hos densamma. Den tredje dimensionen är att sektionerna reflekterar en mängd olika *klassifikationsprinciper*, till exempel utifrån ämne ("kultur"), genre ("ledare") eller identitet ("läsare"). Slutligen ges sektionen mening genom den *visuella representationen* och hur den fördelas inom tidningens semiotiska utrymme. Olika informationsvärde tillskrivs sektioner och undersektioner beroende på var denna text är placerad, men även faktorer som textstorlek, färg och kontraster kan ha betydelse.⁵⁴ Hågvar gör sedan en jämförelse mellan hur sektionerna skiljer sig mellan papperstidning och nätupplaga (på norska tidningarna *VG*, *Dagbladet* och *Aftenposten*), där han pekar på att papperstidningarnas sektioner i högre grad är ordnade efter ämne och (besvarar frågan *vad?*), emedan sektionerna på nätet tenderar att betona sociala funktioner/roller/aktörer (besvarar frågorna *vem?* eller *varför?*).⁵⁵ Om detta även kan appliceras på svenska tidningar är svårt att säga, men det kan bidra till förståelsen av artiklarna i denna studie.

3.3.1 Sociolingvistiska verktyg

David Machin och Andrea Mayr presenterar i boken *How to do critical discourse analysis: a multimodal introduction* ett antal analysverktyg som kan användas i en kritisk diskursanalys. Deras *multimodala* förståelse bygger på att hänsyn inte endast tas till det textuella, utan även till *visuell kommunikation* i olika former. Detta inbegriper hur exempelvis grafiska aspekter, bilder, fotografier, diagram osv. bidrar till konstruktionen av mening i en text.⁵⁶ Nedan presenterar jag kortfattat några av de infallsvinklar Machin och Mayr tar upp. Jag har valt att här inte ge uttömmande exempel på var och ett av dessa begrepp, utan snarare att kort redogöra för dem inför kommande bearbetning av det empiriska materialet.

Ordval

En central aspekt kring hur en text kan förstås är de ord som används i densamma. Frågor som kan uppkomma i anslutning till detta är bland annat: Vilka *typer* av ord används? Vilka möjliga

⁵³ Hågvar, Yngve Benestad (2012): s.27ff.

⁵⁴ Ibid: s.32ff.

⁵⁵ Ibid: s.38f.

⁵⁶ Machin, David & Mayr, Andrea (2012): s.10f.

*konnotationer*⁵⁷ har dessa ord? Är orden typiska för den *kontext* de återfinns i? Vad får ordvalet för *konsekvenser*? Det kan vara så att en överanvändning av vissa ord eller en avsaknad av information leder till en viss förståelse av det texten beskriver. Användningen av *strukturella oppositioner* (motsatspar) kan exempelvis implicera skillnader mellan textens ”oss” och ”dem”. Ett i hög grad *formellt* eller *informellt* språk kan också ha betydelse för hur en text uppfattas av läsaren.⁵⁸

Sociala aktörer

Genom språket görs också olika klassificeringar av de sociala aktörer som är inblandade. Detta kan bland annat ske i form av *personalisering/avpersonalisering*, *individualisering/kollektivering* och *specifisering/generalisering*. Hit räknas också *objektivering* (aktörer representerade genom en *egenskap*), *anonymisering* (exempelvis hänvisning till ”en källa” i nyhetsartiklar) samt *aggregering* (att flera aktörer kvantifieras och behandlas som ’statistik’), men även huruvida aktörer nämns i termer av vad de *är* (*nominering*) eller vad de *gör* (*funktionalisering*).⁵⁹

Handlingar

När det gäller att representera handlingar blir begreppet *transitivitet* centralt (ett *transitivt* verb är ett verb som konstrueras med objekt, emedan ett *intransitivt* verb inte tar objekt). Analys av transitivitet är, för att använda Machin och Mayrs ord, helt enkelt studiet av vad människor beskrivs *göra*, närmare bestämt: *vem gör vad till vem, och hur*. Med avseende på aktörskap och handlingar är det i huvudsak tre meningsaspekter som skildras: *deltagare* (vem/vad gör något och vem mottar dessa handlingar?), *processer* (vad är det som görs och hur representeras det av verb?) samt *omständigheter* (var, när och hur har något inträffat?).⁶⁰ Hit hör också begreppet *nominalisering*, dvs. att en verbprocess ersätts med en substantivkonstruktion, med konsekvensen att aktörskapet döljs (mer om detta nedan).

Förgivetta ganden

En ytterligare aspekt av textuell analys, är att det i all språk användning finns uttalade meningar och betydelser som tas för givet. Denna uppfattning kan i det närmaste betraktas som en förutsättning för den kritiska diskursanalysen. Den avgörande frågan är således: *vilka förutsättningar behandlas som ”givna” i texten?* Exempelvis är politiska texter särskilt laddade med förgivetta ganden - tillsynes logiska argument, metaforer och retoriska grepp kan användas för att uttrycka en viss syn på världen och därmed dölja ideologiska motiv.⁶¹

⁵⁷ Enligt Nationalencyklopedin står *konnotation* inom språkvetenskap för: ”de bibetydelser och associationer (ofta emotionellt laddade) som ett ord är förbundet med” (Nationalencyklopedin (elektronisk). ’konnotation’). Machin & Mayr föreslår dock begreppet *meningspotential* som alternativ till *konnotation*, då *meningspotential* har fördelen av att associationen som avses inte betraktas som fixerad utan som en *möjlig* betydelse av ett ord eller term, se Machin & Mayr (2012): s.50f.

⁵⁸ Machin, David & Mayr, Andrea (2012): s.32ff.

⁵⁹ Ibid: s.79ff.

⁶⁰ Ibid: s.104f.

⁶¹ Ibid: s.153ff.

Modalitet

Modalitet handlar om med vilken grad av säkerhet något uttrycks. Machin och Mayr skiljer på tre typer av modalitet:

- **Epistemisk modalitet** – talarens/författarens bedömning av sanningen i en utsaga.
- **Deontisk modalitet** – påverkan av människor och händelser, dvs. det sätt på vilket man tvingar eller instruerar andra (t.ex. ”du måste göra detta” jämfört med ”du borde göra detta”).
- **Dynamisk modalitet** – indikerar möjlighet att slutföra en handling eller sannolikheten för händelser, där utsagan inte innebär en bedömning av sanning eller en påverkan av andra. Exempelvis ”Jag ska gå till tandläkaren imorgon”.

En analys av modalitet kan visa på vad i en text som betraktas som ”fakta” och vilka påståenden som ses som mer osäkra - användningen av olika grader av modalitet i språket har således betydelse för hur författares/talares *identitet* uppfattas, och därmed också hur mycket kunskapsinflytande och makt över andra människor de uttrycker (*auktoritet*, med andra ord).⁶² Huruvida en distinktion mellan olika slags modalitet har praktisk relevans för den analys jag ämnar göra återstår att se, i sådana fall använder jag det mer generella *modalitet* som synonymt med epistemisk sådan. Det bör också nämnas att det i litteratur om kritisk diskursanalys sällan görs en sådan åtskillnad.

3.3.2 Nominalisering

Ett centralt begrepp hos Teun van Dijk är *nominalisering*, vilket kan ses mot bakgrund av den ovan nämnda ”mentala arkitekturen” vid produktionen av tidningsartiklar. Nominalisering innebär i lingvistiska termer transformation av ett adjektiv eller verb till ett substantiv. Detta kan påverka vilket sätt *aktörskapet* hos de inblandade framställs, vilket i sin tur kan användas för att uttrycka en förvrängd syn på sociala händelser. Målet hos den kritiske forskaren är att söka efter användningen av specifika nominaliseringar av specifika upphovsmän i specifika kontexter (med upphovsmän menas t.ex. talare, skribenter, media och andra symboliska institutioner/organisationer). Det är enligt van Dijk därför viktigt att nominalisering inte analyseras i isolering, utan alltid i jämförelse med möjliga alternativa strukturer.⁶³ Mot bakgrund av det ovan beskrivna presenterar han därför en lista på i vilka sammanhang nominalisering kan användas (i exempelvis en tidningsartikel):

- När det är att föredra och vanligt (lexikalt mer tillgängligt).
- När författaren inte vet vem aktören är.
- När kunskap om aktörskap är irrelevant.
- När aktören redan är identifierad i (kon)texten eller impliceras.
- När detta tillhör generell kunskap om händelsen. (ex. *väljare*)

⁶² Machin, David & Mayr, Andrea (2012): s.187ff.

⁶³ van Dijk, Teun (2008): s.822ff.

- När författaren inte vill fokusera på aktörer, utan *handlingar* eller *offer*.
- Pga. utrymmesbrist (i t.ex. rubriker)
- **För att dölja eller nedvärdera de ansvarigas negativa aktörskap hos ”in-grupp-aktörer”.**

Poängen är således att, innan man påstår att det rör sig om det sista fallet, ser till att någon av de andra användningarna inte är mer sannolika i den aktuella (kon)texten.⁶⁴ Det kan alltså ses som ett exempel på vikten av att i kritisk diskursanalys vara öppen inför alternativa tolkningar.

3.3.3 Rekontextualisering

I artikeln *Moralising class (...)* presenterar den brittiske sociologen Joe Bennett en kritisk diskursanalys av hur David Cameron (premiärminister) respektive Ed Miliband (oppositionsledare) i efterhand kommenterar Occupy-rörelsen och upploppen i Storbritannien i augusti 2011.⁶⁵ Bennetts analys utgår från Theo van Leeuwens förståelse av begreppet *rekontextualisering*⁶⁶, vilket beskrivs som ett sätt på vilket diskursiv/semiotisk hegemoni kan uppnås. Med andra ord ses alla diskurser som en rekontextualisering av handling. Det kan förstås som att händelser i den materiella världen omformuleras som tal, text, bilder osv, samt att detta alltid sker selektivt (jmf. med van Dijk, ovan). Poängen hos Bennett är att rekontextualisering kan användas av exempelvis politiker för att vidmakthålla hegemonisk dominans över händelser utanför deras kontroll. I viss mån måste den förhålla sig till ”verkligheten”, men diskursiva resurser kan användas för en omformulering som stödjer de egna intressena.⁶⁷ Här blir det av intresse att diskutera ontologiska utgångspunkter, dvs. om det finns en verklighet oberoende av vad som är subjektivt observerbart - Bennett ser *klass* som ett element hos den sociala världen som diskurser är tvungna att konfronteras med. Med andra ord menar han att båda de rörelser han studerar (*Upploppen* och *Occupy-protesterna* 2011) kan sägas ha sin grund i materiell klass, och visar att de båda politikerna istället för att beskriva dem som det, rekontextualiserar dessa händelser till att handla om *moral* och *värderingar*. Denna har enligt Bennett i huvudsak tre funktioner; (1) det nuvarande samhälleliga tillståndet *legitimeras* genom att se protesterna som orsakade av individuella värderingar snarare än materiella förhållanden (2) diskursivt fokus förflyttas från det *materiella* till det *abstrakta*, samt (3) genom att betydelsen av protesterna beskrivs som orsakade av *beteende*, tillskrivs lite eller inget värde till *vad* det är de som protesterar faktiskt *säger*. Bennett ser denna rekontextualisering som en del av en *nyliberal politisk diskurs*. Eller annorlunda uttryckt: Genom att ersätta klass med värderingar och moral döljs realiteten hos kapitalistisk ojämlikhet, vilket bättre tjänar dessa politikernas syften.⁶⁸

⁶⁴ van Dijk, Teun (2008): s.826ff.

⁶⁵ Bennett, Joe (2013): s.27.

⁶⁶ Ursprungligen kommer begreppet från lingvisten och utbildningssociologen Basil Bernstein (på engelska *recontextualisation*) och har använts flitigt inom sociolingvistik och kritisk diskursanalys.

⁶⁷ Bennett, Joe (2013): s.27f samt s.31f.

⁶⁸ Ibid: s.34ff.

Bennetts analys har flera likheter med den analys jag ämnar göra, men också avgörande skillnader. En uppenbar skillnad är de sammanhang i vilka dessa yttranden artikuleras. Överklassafarin kan likt proteströrelserna i Storbritannien sägas ha ett mer eller mindre uttalat syfte som innebär direkta orsaker till att de väljer att protestera, men den specifika händelsen kan förstås och beskrivas på flera olika sätt. Eftersom jag likt Bennett snarare är intresserad av det senare ligger fokus i denna uppsats på *rekontextualiseringen* av överklassafarin - jag vill studera hur olika förståelser av *klass* kommer till uttryck i texterna som beskriver den. En tes är således att detta fenomen beskrivs annorlunda beroende på vem som är *avsändare* (politiker/journalister/debattörer/forskare osv.) och i vilken *kontext* det är publicerat (tidning/ledarsida/kultursidor osv.). Vidare är det av intresse att söka urskilja vilka diskursiva konstruktioner av klass och ojämlikhet som görs framträdande i dessa olika kontexter.

Ett exempel på en studie av diskursiva artikuleringar av ojämlikhet är Tobias Davidsson som analyserat användningen av begreppet *utanförskap* i den svenska riksdagspolitiska debatten 2003-2006, ett begrepp som till största del användes av den borgerliga oppositionen inför och under valrörelsen. Davidsson har en förhållandevis eklektisk användning av begrepp, från såväl Faircloughs kritiska diskursanalys som från Laclau och Mouffes diskursteori. Han visar att utanförskap konstrueras diskursivt genom konnotationer och subjektpositioner som *ett bestämt sätt att tala om arbetslösa och invandrare som stående utanför samhället*.⁶⁹ Vidare relaterar han den så kallade ”utanförskapsdiskursen” till teorier om underklass och social exkludering och identifierar tre *nodalpunkter*⁷⁰ som särskilt framträdande; invandrare, bidragsberoende och kriminalitet. Han tar exempelvis upp att termen *bidragsberoende* tillskrivs negativa konnotationer såsom passivitet, maktlöshet och att stå utanför samhället.⁷¹ Enligt Davidsson konstrueras *arbete* som dess motsats – ett *oproblematiskt innanförskap* och lösningen på de problem (segregation, marginalisering osv.) som tillskrivs utanförskapet. Det innebär bland annat att traditionella välfärdsstatliga lösningar nedvärderas. Resultatet blir att talet om utanförskap genom *hegemoniska interventioner* används för att beskriva det som uppfattas som en misslyckad socialdemokratisk politik. Han beskriver diskursen om utanförskap som en *nominalisering* - det beskriver endast ett *tillstånd* utan handlande aktörer, vilket gör att de bakomliggande *processerna* som skapat detta utanförskap döljs.⁷²

3.3.4 Problemrepresentation

Ett ytterligare teoretiskt bidrag som enligt mig kan bidra till förståelsen av de olika argument som förs fram i samband med överklassafarin, är Carol Bacchi's så kallade *WPR-approach* (*What's the Problem Represented to be?*). Bacchi utgår från ett poststrukturellt perspektiv med tydliga influenser från Michael Foucault, där analytiskt fokus ligger på problematisera objekt såsom förgivettagna

⁶⁹ Davidsson, Tobias (2010): s.149ff.

⁷⁰ *Nodalpunkter* är ett begrepp från Laclau & Mouffes diskursteori, av Davidsson definierat som ”kärnbegreppen som skapar och bibehåller diskursens identitet i en tillfällig fixering”, s.155.

⁷¹ Davidsson, Tobias (2010): s.157ff.

⁷² Ibid: s.164ff.

essenser och studera hur dessa uppstått och hur de används. Utifrån detta blir det möjligt att exempelvis se politiska praktiker som ett synliggörande av hur politiska frågor problematiseras – dvs. *ifrågasätts, analyseras, klassificeras och regleras*.⁷³ Bacchi menar med andra ord att hennes WPR-approach baserar sig på en grundläggande premiss:

[...] that what we say we want to do about something indicates what we think needs to change and hence how we constitute the 'problem'.⁷⁴

Hon applicerar sedan detta på policy-studier, dvs. på olika typer av politiska dokument/förslag/program etc. Jag vill mena att hennes angreppssätt med fördel kan appliceras på *överklassafari-debatten* – då det övergripande syftet med denna uppsats är att undersöka diskursiva förståelser av ett specifikt ”problem” som har politiska implikationer. En central skillnad är dock att det i föreliggande studie inte handlar om problematiseringar utförda av politiker, utan av tidningsmedia (vad detta innebär ämnar jag återkomma till nedan).

Bacchis tillvägagångssätt innebär i praktiken att sex frågor ställs till materialet⁷⁵:

1. Vad representeras som 'problem'?
2. Vilka förutsättningar eller antaganden stödjer denna representation av 'problemet'?
3. Hur har denna representation av 'problemet' kommit till?
4. Vad lämnas oproblematiserat i denna problemrepresentation? Finns det andra möjliga representationer av 'problemet'?
5. Vilka (potentiella) effekter skapar denna representation?
6. Hur/var har denna representation producerats, spridits och försvarats? Hur har det ifrågasatts och kan det ersättas med någon annan representation?

Denna syn på makt som kreativ/produktiv och teori som handling (forskaren som delaktig i meningsskapandet) förutsätter i sin tur *kritisk reflexivitet*.⁷⁶

Hur Bacchis angreppssätt kan kombineras med diskursanalys, kan exemplifieras genom Josefin Bernhardsson och Alexandra Bogren studie av svensk medias rapportering och debatt kring våldtäktsfall, i vilken begrepp såsom kön, alkohol och sexualitet relateras till varandra. Med hänvisning till Bacchi menar de att det i media sker en problematiseringsprocess, där *vissa sociala frågor konstrueras som specifika typer av problem*. (jämför med van Dijks *nominaliserings*-begrepp ovan) Vidare pekar Bernhardsson och Bogren på att kontexten gör att vissa kategorier

⁷³ Bacchi, Carol (2012b): s.2f.

⁷⁴ Ibid: s.4.

⁷⁵ Detta är min översättning/tolkning av de frågor som presenteras i Bacchi (2012a): s.21-22.

⁷⁶ Bacchi, Carol (2012b): s.7.

(*subjektpositioner*) blir problematiska emedan andra ses som oproblematiska. Med hjälp av två mediala exempel, Stureplan och Rissne, visar de att alkohol är centralt i att förklara våldtäkt i ”finare” områden, men att denna förklaring inte används i socialt utsatta områden. De har ett intersektionellt perspektiv på sociala kategorier och visar genom sin analys hur media är delaktiga i skapandet av stereotyper utifrån kön, sexualitet, etnicitet, nationalitet, klass och alkohol - I fallet *Rissne* förklaras våldtäkten som orsakad av etnicitets-, underklass- och förortsproblem, emedan det i fallet *Stureplan* snarare förklaras genom en ”Stureplans-kultur” bestående av specifika dryckesvanor och överklassmanér. I båda fallen använder alltså debattörerna *kultur* som en viktig förklarande faktor till dessa våldtäktsfall, men det görs på olika sätt.⁷⁷

3.4 CDA i kritisk belysning

En återkommande kritik som riktats mot kritisk diskursanalys är att det finns en tendens mot att forskaren på sätt och vis ”plockar russinen ur kakan”, dvs. att en redan förutfattad åsikt ligger till grund för såväl valet av studieobjekt och det sätt på vilken analysen görs. Detta är en kritik som kan ses som mer generell gentemot kvalitativa metoder från mer kvantitativt inriktad forskning. Det har gjort att mer systematiska metoder för att beskriva datamaterialet blivit uppmärksammade inom diskursanalytiska perspektiv. Lingvisten Paul Baker erbjuder en sådan metod, genom att kombinera CDA med så kallad *korpuslingvistik*, där en större textmassa betraktas som det huvudsakliga analysmaterialet. Med detta menar han att en mer systematisk beskrivning (identifikation av frekventa och framträdande mönster) av språket skulle kunna förbättra objektiviteten och validiteten, och därmed ge mer robusta fynd. Detta ses vidare som ett sätt öka trovärdigheten och självsäkerheten hos CDA, vilket kan öka dess ställning och i slutändan göra forskningsresultaten mer trovärdiga.⁷⁸ Baker ger som exempel på detta en egen studie av hur muslimer framställs i brittisk press. Materialet bestod av ca 200 000 artiklar innehållande ord som *Islamic*, *Muslim(s)* och *Islam* från nationell brittisk press mellan åren 1998 och 2009. Med hjälp av olika datorprogram och lingvistiska databaser, kunde man sedan analysera frekvensen ord som uttrycker extrema åsikter (såsom *fanatic*, *extreme*, *fundamentalist*, *militant* osv.) i direkt anslutning till *Muslim(s)* och *Islam*. Tack vare detta kunde de vidare se i vilka tidningar dessa typer av beskrivningar var mer frekventa, samt analysera dess proportionella användning jämfört med mer moderata beskrivningar (*secular*, *moderate*, *progressive*, *liberal*). Slutsatser som kunde dras var till exempel att referenser till extrema beskrivningar av *islam* och *muslimer* var 21 gånger vanligare i texterna som helhet än mer moderata sådana. Baker kunde också visa att detta också varierade mellan tidningar – i *The Guardian* beskrevs 1 av 35 muslimer som extrema, medan motsvarande siffra var 1 av 8 i *The People*. Baker är dock uppmärksam på att endast en kvantifiering av resultaten *i sig* inte kan ge förklaringar till fenomen, utan är öppen för att mer

⁷⁷ Bernhardsson, Josefin, & Bogren, Alexandra (2012): s.1ff.

⁷⁸ Baker, Paul (2012): s.247f och s.255.

kvalitativa tolkningar görs mot bakgrund av dessa. Med andra ord förespråkar Baker en rörelse fram och tillbaka mellan kvantitativa och kvalitativa analysformer.⁷⁹

Jag vill framhålla att en sådan omfattande kvantitativ analys varken bör ses som genomförbar inom ramen för denna masteruppsats, eller direkt tillämplig på det ämne och datamaterial jag valt att analysera. Det kan även argumenteras för (som Baker är inne på) att en sådan metod riskerar att bli alltför deskriptiv, dvs. att fokus läggs på tabeller och statistik snarare än fördjupade förklaringar och analyser. Dock menar jag att det finns centrala poänger att ta med sig från Baker, framförallt när det kommer till att beskriva urvalet i mer kvantitativa termer och på så sätt öka transparensen i analysen (se även Hodge, ovan).

3.5 Forskningsprocessen

Jag har (mot bakgrund av ovanstående) genom arbetet med denna studie i största möjliga mån försökt göra reflekterade val. Med detta menar jag att min utgångspunkt har varit att öppet förhålla mig till olika alternativ. Därmed inte sagt att denna forskningsprocess har varit helt linjär eller fullständigt genomtänkt, men genom att noggrant redovisa mitt tillvägagångssätt och på vilka grundlag mina val har gjorts, blir det möjligt för läsaren att kritiskt pröva dessa ställningstaganden. I litteratur om kvalitativ metod betonas ofta att det är viktigt att *begränsa* det material som används i en textanalys. Att utforska olika typer av möjliga datakällor är dock av vikt för att kunna fastställa vilken data som är mest *effektiv* att arbeta vidare med.⁸⁰ Men vad krävs då för att ett datamaterial ska kunna betraktas som effektivt?

3.5.1 Avgränsning av empiriskt material

Annulla Linders gör i ett kapitel av boken *Handbook of constructionist research* en mer systematisk genomgång av metodologiska frågor vid kvalitativa urval av dokument/texter. Hon noterar en brist på litteratur som beskriver *hur* man ska identifiera och välja ut textmaterial, trots att kvalitativt inriktade forskare till stora delar förlitar sig på analyser av text.⁸¹ Att identifiera *vilken typ* av dokument⁸² som ska väljas, är enligt Linders först och främst knutet till frågeställningen, men också till aspekter kring dess produktion (syfte, avsändare, mottagare osv.). När detta väl är gjort återstår den enligt Linders undervärderade frågan om vilka dokument som ska väljas *inom* den valda typen. Hon menar att det generellt sett finns tre olika strategier; *proportionellt urval* (randomiserat och/eller viktat urval, exempelvis vid stora textmängder), *målinriktat urval* (vanligast, med fokus på ett specifikt tema eller social konstruktion) samt *allt du kan hitta* (i de fall det tillgängliga materialet inte är tillräckligt stort att göra ytterligare urval ifrån).⁸³

⁷⁹ Baker, Paul (2012): s.248ff.

⁸⁰ Silverman, David (2010): s.55.

⁸¹ Linders, Annulla (2008): s.467f.

⁸² Detta kan till exempel röra sig om nyhetsartiklar/offentliga dokument/sociala medier/domstolsbeslut osv.

⁸³ Linders, Annulla (2008): s.473f.

Mitt ämnesval för denna studie har sitt ursprung i att jag noterat att man i det offentliga samtalet *alltmer börjat tala* om klass- och klasskillnader. Då jag under mina studier intresserat mig för social ojämlikhet och klass, blev jag intresserad av att försöka förstå denna tendens sociologiskt. Genom att utforska möjliga alternativ, både med avseende på metod och empiriskt material, valde jag tillslut att koncentrera mig på just överklassafari. Förutom att det kan anses vara ett intressant och aktuellt exempel på "talet om klass" var det lätt att avgränsa (och därmed tydliggöra) analysobjektet. Detta tack vare att det rör sig om en konkret händelse som det råder delade meningar om hur den ska förstås. Mitt val av tidningsartiklar som empiriskt material var då de dels visade sig vara innehållsrika och dels kan anses begränsade till sin struktur.⁸⁴ Att urvalet endast består av svensk tryckt media innebär givetvis begränsningar för vilka slutsatser som är möjliga att dra, men det ger samtidigt möjligheter för jämförelser osv. (mer om detta i analysen nedan). En ytterligare fördel var att jag med denna begränsning fick en hanterbar mängd textmaterial, som därmed gjorde att jag kunde betrakta det som ett totalurval av: *allt som skrivits om "överklassafari" i svensk tryckt media*⁸⁵. Texterna bör dock inte betraktas som representativa i en strikt kvantitativ mening, utan snarare som en del av meningsskapandet i ett större diskursivt sammanhang, där exempelvis *massmediala förståelser av klass* kan ses som en överordnad diskurs.

Syftet för denna studie är alltså återigen att:

Med utgångspunkt i en kritisk diskursanalys av tidningsartiklar publicerade i svensk tryckt tidningspress, söka besvara följande frågeställningar:

- **Hur beskrivs händelsen/fenomenet överklassafari diskursivt i texterna?**
- **Vilka diskursiva konstruktioner av klass kan identifieras?**

Detta medför således vissa avgränsningar i urvalet av empiriskt material. För det första rör det sig om *svensk tryckt tidningspress*, vilket inbegriper såväl morgon- som kvällstidningar, men även t.ex. tidskrifter och facklig press. Till min hjälp för detta urval använde jag mig av *Mediearkivet (Retriever Research)* som är tillgänglig via student-inloggning från Uppsala universitetsbiblioteks webbsida⁸⁶. *Mediearkivet* är en databas som enligt sin egen beskrivning är "Nordens största digitala nyhetsarkiv innehållande tryckta dagstidningar, tidskrifter och affärspress"⁸⁷. En sökning 2013-02-11 på "*överklassafari OR överklass-safari*" (för att få med båda möjliga stavningarna) i svensk tryckt press

⁸⁴ Jag vill här påpeka att andra typer av urval hade kunnat vara möjliga, och att avgränsningar alltid innebär ställningstagande i någon riktning.

⁸⁵ Fram till 2013-02-11 då sökningen gjordes, se källförteckning.

⁸⁶ Uppsala universitetsbibliotek (elektronisk). 'Databaser A-Ö'.

⁸⁷ Mediearkivet/Retriever Research (elektronisk). Tillgänglig: [<http://www.retriever.se/tjaenster/research.html>].

gav totalt 248 träffar. 236 av dessa var artiklar från 2012 och 8 st. publicerades under 2013. Intressant att notera är att de övriga 4 träffarna visade sig vara från en och samma artikel⁸⁸ publicerad redan 2009 i bland andra *Dalademokraten* och *Falukuriren*, där det hänvisas till radioprogrammet *Verkligheten i P3* som då hade gjort ett reportage om en överklassafari anordnad av *Förbundet Allt åt alla* i Göteborg.⁸⁹

Genom att välja alla artiklar sorterade databasen bort liknande träffar automatiskt (dvs. samma artikel publicerade i olika tidningar). Kvar blev därigenom 168 artiklar. För att begränsa materialet ytterligare togs alla träffar som hade under 100 ord eller mindre⁹⁰ bort, vilket gjorde att materialet ytterligare begränsades till 134 artiklar. Även de 34 artiklar som hade under 100 ord (vilka jag kallar *notiser*) sparades som ett separat dokument för en eventuell jämförande analys.

De **134 artiklar** som därmed fick anses vara mitt huvudsakliga datamaterial sparades i pdf-dokument⁹¹ och skrevs därefter ut. Genom att även skapa ett Excel-ark där information om varje artikel fördes in (författare, tidning, datum osv.), kunde jag lätt få en överblick över materialet. Detta gjorde även att min referenshantering⁹² underlättades, men också att olika kategoriseringar och sorteringar av artiklarna kunde göras. Jag upptäckte även att det fanns kvar artiklar som återkom flera gånger, vilka databasen inte lyckats sortera bort. Ett exempel på det är en artikel skriven av TT om 2012 års nyord⁹³, som i olika (smått redigerade) versioner publicerats i ett tiotal tidningar. Av denna anledning kan alltså det faktiska antalet *unika* artiklar som materialet består av, sägas vara något mindre än 134 (uppskattningsvis runt hundratalet).

3.5.2 Etiska överväganden

I det material jag valt att analysera verkar upphovsmännen (författarna till tidningsartiklarna) i en offentlig diskurs, varför informerats samtycke till dess användning inte inhämtats. Jag har dock haft för avsikt att vara korrekt och konsekvent i mina citeringar och återgivning av innehållet. Tydliga källhänvisningar och beskrivning av olika omständigheter syftar dessutom till att kontextualisera de utsagor som finns med i analysen.

⁸⁸ Dalman, Jessica (2009). Panelen tipsar. *Borlänge Tidning*, 30 oktober.

⁸⁹ Eftersom en överklassafari tycks ha anordnats redan 2009, är det intressant att fråga sig varför detta inte uppmärksammades redan då, eller snarare, hur det kommer sig att detta fått så stort genomslag *just nu*? Det ligger dock utanför denna studie att göra en närmare analys av t.ex. dess marknadsföring och det aktuella mediala "klimatet" osv., men genom att studera debatten under 2012 kan ändå vissa hypoteser föreslås, se analysen nedan.

⁹⁰ Detta för att ett stort antal av träffarna antingen var korta notiser eller hänvisningar till andra artiklar. Med andra ord bedömde jag dem innehållsmässigt vara för begränsade för djupare analys.

⁹¹ Genom att ha tillgång till alla artiklar i textform i pdf-dokument, kunde jag snabbt och enkelt komma åt dessa, samt till exempel söka på specifika ord och begrepp, vilket underlättade analysen. I *Mediearkivet* är det möjligt att välja nedladdning och utskrift av artiklar dels som *helsida* (såsom de är publicerade) och dels i *textform*. Båda alternativen laddades ned, men den samlade utskriften bestod av endast texten i artiklarna, pga. den stora omfattningen. Jag kunde därigenom se och skriva ut enskilda artiklar i sin helhet vid behov.

⁹² Artiklarna nummerades i kronologisk ordning, vilket i sin tur kunde sammankopplas med den utskrivna artikeln. Dessutom lade jag in ett kortkommando via autokorrigerings i Word för varje artikel (ÖKS1, ÖKS2 osv.), så att jag enkelt kunde få fram rätt referens till den för tillfället aktuella artikeln.

⁹³ Ahlbom, Kenneth (2012). Nomofob memil trafikhot i kötrymden. *Tidningarnas Telegrambyrå*, 27 december.

3.5.3 Analytiskt tillvägagångssätt

Som ovan nämnt bör den kritiska diskursanalysen inte betraktas som en metodologi, utan snarare som en metod med teoretiska implikationer. Med andra ord finns det ingen konkret ”mall” på hur en kritisk diskursanalys ska göras. På grund av detta, ämnar jag i det följande åskådliggöra hur jag gått till väga vid analysen av det utvalda datamaterialet.

Göran Bergström och Kristina Boréus ger i boken *Textens mening och makt* praktiska råd kring vad man ska tänka på när man gör en diskursanalys. De pekar på vikten av att tydligt avgränsa vilka diskurser som ska undersökas. Detta innebär såväl vilken typ av diskursbegrepp som används, vilken tid studien ska omfatta samt motivering vid valet av material. Vidare betonar de vikten av närläsning av materialet och sortering av dess innehåll.⁹⁴ En fördel med kvalitativa metoder generellt är dess induktiva karaktär, dvs. tillvaratagandet av fördelarna med att närma sig ett forskningsfält utan på förhand bestämda hypoteser. I detta fall skapar den kritiska teorin dock ett visst teoretiskt och ideologiskt ramverk inom vilken det studerade förstås. Målet kan alltså istället sägas vara att beskriva och förklara *specifika manifestationer av generella mönster* som på förhand antas förekomma i materialet⁹⁵ (se även diskussionen om detta ovan). Det tillvägagångssätt som jag använt i analysen är dock främst av induktiv karaktär, men med det deduktiva förbehållet att min förförståelse påverkar vad jag ”ser”. I stora drag gick jag tillväga enligt följande:

När jag hade mitt material utskrivet läste jag först igenom alla artiklar för att få en överblick av, och lära känna materialet. När jag sedan gjorde en andra genomläsning färgmarkerade jag centrala passager, viktiga delar, specifika formuleringar osv., samt skrev kommentarer och anteckningar till detta i marginalen (som gjorts extra bred för detta syfte). Därigenom påbörjade jag *kodning* av materialet, som innebar en kategorisering och sortering av innehållet. Det gjorde i sin tur att jag kunde börja sammanställa de *huvudsakliga mönster* som växt fram ur materialet. I nästa fas inledde jag överförandet av detta till dator, vilket gjorde att jag började uppbyggandet och formuleringen av det analyskapitel som presenteras nedan. Genom att gå fram och tillbaka mellan texterna och den framväxande analysen, kunde jag även ställa specifika frågor till materialet. Jag stötte frekvent på att ställa mig själv frågan ”*hur kan jag förstå detta?*”, vilket gjorde det nödvändigt att gå tillbaka till tidigare faser av analysen (såsom att läsa mer om en viss teoretisk förståelse, användandet av ett specifikt begrepp eller att läsa om vissa artiklar för att försöka finna alternativa tolkningar osv.). Den *hermeneutiska cirkeln*⁹⁶, dvs. en analys som går in och ut mellan text och tolkningar samt mellan delar och helhet, är således en bra illustration av mitt tillvägagångssätt.

⁹⁴ Bergström, Göran & Boréus, Kristina (red.) (2012): s.411.

⁹⁵ Patton, Michael Quinn (2002): s.129ff.

⁹⁶ Se Patton, Michael Quinn (2002): s.113ff för diskussion kring hermeneutik i kvalitativ metod, samt s.497ff för närmare beskrivning av den hermeneutiska cirkeln i anslutning till analys.

4. Analys

Jag har i detta kapitel för avsikt att utifrån olika *kategoriseringar* gå från konkreta och *textnära tolkningar* av texterna till att mer generellt beröra de *politiska argument* som kan identifieras, för att sedan diskutera hur detta resulterar i olika *förståelser av klass*. Strukturen för analysen kan alltså sägas följa denna målsättning.

4.1 Kategorisering och tematisering

Jag inledde analysprocessen med att göra olika kategoriseringar och sorteringar av materialet. Detta presenteras nedan för att ge läsaren en mer sammansatt bild av vad artiklarna handlade om, samt för att ha som utgångspunkt vid de mer textnära tolkningar som följer.

4.1.1 Vad skedde? – Händelsen överklassafari

Som redan nämnt återfinns det i tidningsartiklarna en mängd olika förståelser och tolkningar av vad överklassafarin innebär, och framförallt vad den får för konsekvenser. *Men vad var det egentligen som hände?* Går det genom tidningsartiklarna att läsa ut en gemensam beskrivning av överklassafarin som alla inblandade kan enas kring?

Nedan följer *min* skildring av denna resa utifrån de beskrivningar som görs i artiklarna. Här har jag alltså försökt ”skala bort” omdömen om – och oklara omständigheter kring – överklassafarin.⁹⁷ Den uppmärksamme läsaren noterar att jag därmed använder mig av ett mer *naturalistiskt* språk, där frågan om vad som ”egentligen” hände blir central. Det är motiverat mot bakgrund av att jag i den senare delen av analysen ämnar använda denna beskrivning för jämförelse mellan olika uppfattningar. Med andra ord är syftet att göra synligt vilka ”fakta” man är överens om, för att sedan kunna söka efter vad det är man inte är överens om – och på detta sätt söka efter de beskrivningar som kan anses ideologiskt färgade.⁹⁸

Det som i tidningsartiklarna kallas för ”överklassafari” var en bussresa anordnad av Förbundet Allt åt alla, som ägde rum 2012-01-28. En privatperson hade inför bussresan lämnat in en polisanmälan mot densamma, vilket uppmärksammats i media. Bussresan startade kl. 12.00 på Cityterminalen i Stockholm. Biljetter hade kunnat köpas för 50 kr och 65 personer fanns med på bussen. Fem journalister ska ha befunnit sig i bussen - från tidningarna Aftonbladet, Expressen, Nacka-Värmdö Posten, Arbetaren samt från Sveriges Radio. Under resan talade olika företrädare för Förbundet Allt åt alla i bussens mikrofon – Anna Svensson informerade om bussresan och när bussen passerade bostadsområdet Fisksätra talade Deniz Yusuf om skillnader mellan Fisksätra och Nacka. Bussen stannade sedan vid Grand Hotel i

⁹⁷ Denna beskrivning baseras alltså på: alla tryckta tidningsartiklar som nämner ordet ”överklassafari” från 2012-01-14 t.o.m. 2013-02-12 (artikeln från 2009 valdes bort, se ovan). Mitt tillvägagångssätt var helt enkelt att - vid olika beskrivningar av samma händelse - använda mer generella termer och så att säga gå upp ett steg i abstraktionsnivå.

⁹⁸ Det kan ses som ett *maktkritiskt dekonstruerande av mening*, vilket vi ovan sett är kännetecknande för det *postmodernistiska metodspråket* och den *kritiska diskursanalysen*.

Saltsjöbaden och bussresenärerna gick ut och lyssnade på Martin Andersson som talade om det så kallade Saltsjöbadsavtalet som undertecknades där 1934. Utanför hotellet befann sig också några killar i tonårsåldern. En eller flera av dem hade med sig en bandy- eller hockeyklubba, och någon/några protesterade mot bussresenärerna. När bussen åkte iväg igen var det någon/några som kastade ägg mot/på bussen. Nästa stopp var Amiralsvägen, där Martin Fredriksson talade om vilka som bor i detta område, kallat "Solsidan". På väg tillbaka från Saltsjöbaden var det en svart bil som tillfälligt blockerade bussen. Flera personer ska också ha skrikat efter bussen och mer ägg kastades på/mot densamma.

Det blir i beskrivningen ovan tydligt vilka uppenbara svårigheter det finns med att beskriva en händelse neutralt.

4.1.2 Vad skrevs? – En kronologisk beskrivning

Genom att sortera alla artiklar i kronologisk ordning och betrakta dem som helhet, kunde jag dela upp dem i olika delar av vad som diskuterats över tid⁹⁹:

- **Första notisen** – Den första gången ”överklassafari” omtalas i svensk tryckt media är i en artikel publicerad i *Borlänge Tidning* 2009-10-30. Här nämns kort att radioprogrammet *Verkligheten* i P3 följt med på överklassafari i Göteborg.¹⁰⁰
- **Polisanmälan** – *DN* och *Expressen* skriver 2012-02-14 om att en planerad överklassafari till Saltsjöbaden polisanmäls av en privatperson.¹⁰¹
- **Reaktionerna** – Det rapporteras i flera tidningar om reaktioner på överklassafarin från allmänheten.
- **”På bussen-reportage”** – Tre tidningar (*Aftonbladet*, *Nacka Värmdö Posten*, *Arbetaren*) publicerar reportage från bussresan som äger rum 2012-01-28.
- **Debatten** – Händelsen uppmärksammas på ledar- och debattsidor i ett flertal tidningar.
- **Underklassafari** – Ett *Facebook*-inlägg av en kristdemokratisk verksamhetschef om att anordna ett ”underklassafari”, orsakar starka reaktioner.¹⁰²
- **Diskussionen fortsätter** – Debatten om klass och klasshat fortsätter i krönikor, debattartiklar och ledare.
- **Kulturella jämförelser** – Barnprogrammet *Pappas pengar* i *SVT* som handlar om en rik pappa och hans bortskämda son, beskrivs som en överklassafari i flera artiklar.¹⁰³ Även andra kulturella företeelser jämförs med och liknas vid överklassafari.

⁹⁹ Det ska också nämnas att majoriteten av artiklarna publicerades under januari, februari och mars 2012 och att dessa kategorier till viss del är överlappande. Min avsikt med denna beskrivning är också att ge läsaren överblick över materialet. I övrigt hänvisar jag till källförteckningen där alla artiklar redovisas i kronologisk ordning.

¹⁰⁰ Dalman, Jessica (2009). Panelen tipsar. *Borlänge Tidning*, 30 oktober.

¹⁰¹ DN (2012). "Överklassafari" till Solsidan polisanmäld. *Dagens Nyheter*, 14 januari.

& Johansson, Roland (2012). Solsidan-"safari" polisanmäld. *Expressen*, 14 januari.

Båda dessa artiklar hänvisar i sin tur till *Nacka Värmdö Posten*. Förklaringen till att den artikeln inte finns med bland träffarna torde vara att *NVP* är en reklamfinansierad gratistidning som i tryckt form ges ut en gång per vecka, och annars publicerar artiklar på sin hemsida [www.nvp.se].

¹⁰² TT (2012). KD-topp efterlyste underklass-safari. *Tidningarnas Telegrambyrå*, 31 januari.

¹⁰³ Se exempelvis: Lenas, Sverker (2012). Barntillåten överklassafari. *Dagens Nyheter*, 13 februari.

- **Nyord** – Språkrådet meddelar att ordet ”överklassafari” finns med bland 2012 års så kallade *nyord*, vilket uppmärksammas av *TT*¹⁰⁴, och nyheten publiceras i ett flertal tidningar.

4.1.3 Vad handlade det om? – Innehållssortering

Jag kategoriserade därefter artiklarna utifrån vilken typ av artikel det rörde sig om. Detta gjordes både utifrån vilken placering (*sektion*, se Hågvar ovan) de haft i tidningen, men även innehållet i texten.¹⁰⁵

Enligt detta rör det sig om tre huvudsakliga kategorier:

- **Ledare/Debatt/Opinion** – Artiklar där författaren *tydligt tar ställning* och som för fram en viss åsikt om hur överklassafari ska förstås.
- **Kultur/Övrigt** – Artiklar som antingen handlar om olika kulturella uttryck som jämförs med överklassafari, eller som talar om ”debatten” *som sådan*. Detta kan också ses som en mellanliggande uppsamlingskategori för de artiklar som varken kan ses som renodlade nyheter eller anses kommunicera en bestämd ståndpunkt.
- **Nyhet/General/Allmänt** – I allmänhet kortare, beskrivande artiklar som avser att rapportera om specifika *händelser* i anslutning till överklassafari. Denna typ av artiklar kategoriseras olika i olika tidningar, men återfinns i regel på nyhetssidor (en sektion ofta benämnd som ”General” i *Mediearkivet*).

En ytterligare aspekt att ta hänsyn till är i vilken *typ av tidning* artiklarna är publicerade i. Det bör här tas i beaktande exempelvis om tidningen är rikstäckande eller lokaltidning och vilken politisk inriktning den har. Dessutom är det av intresse att ta hänsyn till upplagestorlek och med vilken utdelningsfrekvens den aktuella tidningen ges ut, samt om det är en gratistidning eller ej.¹⁰⁶ En artikel som exempelvis publicerats på ledarsida i *DN*¹⁰⁷ har uppenbart större genomslagskraft än en insändare i *Laholms Tidning*¹⁰⁸ (med upplagor på 292 100 respektive 2 600). Detta kan också sägas höra samman med på vilket sätt tidningen i fråga *konsumeras* av läsaren.¹⁰⁹ Troligtvis läser en prenumerant av *Östgöta Correspondenten* sin tidning annorlunda (att anta mer kvalitativt) än någon som i förbifarten tar ett exemplar av *Metro Stockholm* att läsa på tunnelbanan, där den senare dock har mer än sju gånger så stor upplaga (320 600 jämfört med 43 900). På grund av avgränsningen på endast *tryckt* media har jag dessutom valt att förbigå huruvida dessa artiklar publicerats på internet eller inte, och

¹⁰⁴ Ahlbom, Kenneth/TT (2012). Ord som dominerat. *Nordvästra Skånes Tidningar*, 28 december.

¹⁰⁵ I de fall där dessa inte stämde överens med varandra (till exempel att en uppenbar debatt-artikel enligt *Mediearkivet* publicerats i General-sektionen osv.), kategoriserades de efter innehållet. Detta då fokus i denna uppsats ligger på textens förhållande till ”överklassafari” snarare än till hela artikeln som sådan.

¹⁰⁶ Uppgifter om tidningsupplaga, utgivningsfrekvens osv. är från **2012** och har hämtats ifrån TS (Tidningsstatistik), [<http://www.ts.se/Mediefakta/Default.aspx>]. Information om det fåtal tidningar som saknas i denna statistik (samt kompletterande uppgifter) hämtades från respektive tidnings hemsida.

¹⁰⁷ Se t.ex.: Wolodarski, Peter (2012). Peter Wolodarski: Ett farligt experiment i praktiskt grupphat. *Dagens Nyheter*, 5 februari.

¹⁰⁸ Holmgren, Olof (2013). Låt oss slippa ordet stabsläge. *Laholms Tidning*, 14 januari.

¹⁰⁹ Det finns för den intresserade ett omfattande forskningsfält inom kognitiv psykologi som använder så kallad *eye-tracking* för att följa ögonens rörelser vid exempelvis läsning av dagstidningar; dvs. frågor såsom i vilken ordning ett uppslag läses, hur lång tid som ägnas åt varje artikel osv. För en jämförelse mellan semiotiska analyser och eye-tracking, se: Holsanova et.al. (2006).

därmed frågor kring antal ”klick”, kommentarsfält, spridning på sociala medier osv. Det går med andra ord inte att dra några generella slutsatser eller visa på enkla samband vad gäller *genomslagskraft* och *konsumtion* av artiklarna, och jag ber därför läsaren att vara uppmärksam på dessa (och liknande) frågor.¹¹⁰

För att återanknyta till de olika kategorier jag använt mig av för sortering av artiklarna och enkel tillgång till denna information, är dessa sammanfattningsvis:

- *Författare*
- *Titel*
- *Tidning*
- *Datum*
- *Tidningens politiska inriktning (obunden/socialdemokratisk/liberal osv.)*
- *Tidningstyp (dagstidning/kvällstidning/veckotidning osv.)*
- *Utgivningsfrekvens*
- *Upplagestorlek 2012*
- *Distribution (riks-/lokalt/medlemmar osv.)*
- *Finansiering (gratistidning eller ej)*

4.2 Hur beskrivs händelsen överklassafari? – På bussen-reportage

I detta avsnitt har jag använt mig av de tre artiklar jag kallar för *På bussen-reportage*. Dessa skulle också kunna bli kategoriserade inom kategorin *Nyhet/General/Allmän* (se ovan), men skiljer ut sig då det är texter skrivna efter att journalisten i fråga varit med på bussresan den 28 januari.¹¹¹ Nedan visas också dessa artiklar i sin helhet, för att analysen även ska kunna ta hänsyn till visuella aspekter av publiceringen.

Det är här inte av intresse att försöka reda ut vilken av dessa beskrivningar som ligger närmast ”verkligheten”, utan snarare att studera hur denna ”verklighet” skapas – dvs. vilken tolkning som ges företräde framför andra tolkningar. Men varför är just dessa tre artiklar särskilt intressanta? För att visa detta, avser jag att använda van Dijks socio-kognitiva teori kring den diskursiva produktionen av en tidningsartikel (se ovan). Dessa artiklar kan också sägas ha stor betydelse för hur händelsen beskrivs i kommande artiklar, vilket är något jag ämnar återkomma till. En jämförelse dem emellan kan alltså peka på centrala skillnader av hur överklassafarin *kan* förstås.

¹¹⁰ Ett ytterligare spørsmål är om *inhållet* förstås annorlunda beroende på källa. Jag tänker framförallt på den *trovärdighet* en skribent bedöms ha med avseende på den tidning i vilken artikeln återfinns.

¹¹¹ I artikeln i *Arbetaren* skrivs det att en journalist från *Expressen* också åkte med bussen, men en liknande artikel har inte funnits varken vid sökning i *Mediearkivet* eller via *Expressens* hemsida (i det fall en sådan artikel endast publicerats i nätupplagan).

- *Aftonbladet* är en obunden socialdemokratisk kvällstidning med 7-dagarsutgivning och en stor upplaga. Den är i jämförelse med de andra två mer beroende av att sälja lösnummer.
- *Nacka-Värmdö Posten (NVP)* är en obunden gratistidning som ges ut en gång i veckan till alla företag och boende i kommunerna Nacka och Värmdö, samt i Hammarby Sjöstad, dvs. i det geografiska område där överklassafarin ägde rum. Tidningen representerar därmed en läsarkrets som i högre grad påverkas av det inträffade.
- *Arbetaren* är en tidning som ges ut av fackföreningen SAC-Syndikalisterna och har en tydlig vänsterpolitisk profil, vilket innebär att tidningen och dess läsare kan antas ha politiska intressen kring en händelse likt överklassafarin.

Mot bakgrund av detta kan de beskrivningar av Saltsjöbaden som görs i ingressen i de tre artiklarna jämföras (mina understrykningar):

- ”Förbundet ’Allt åt alla ordnade överklassafari till Solsidan i Saltsjöbaden i går” (*Aftonbladet*)
- ”NVP hoppade på ’motborgarbussen’ och följde med på överklassafari till Saltsjöbaden” (*Nacka Värmdö Posten*)
- ”Förbundet Allt åt allas guidade tur till hårt segregerade överklassgettot Solsidan i Saltsjöbaden har varit fullbokad sedan länge” (*Arbetaren*)

Det kan antas att den förmodade läsaren i var och en av tidningarna, dels föreställs ha olika kunskap om vad detta är för område och dels olika förväntningar på hur det ska beskrivas. Det ter sig exempelvis högst osannolikt att *Nacka Värmdö Posten* skulle beskriva Saltsjöbaden som det ”hårt segregerade överklassgettot”. Vad gäller sektion, så kan vi se att denna information ges av såväl *NVP* (nyheter) som *Arbetaren* (kultur), men på *Aftonbladets* artikel visas ingen sådan information. Istället återfinns texten ”ÖVERKLASSAFARI” överst på tidningssidan, där information om sektion vanligtvis ges¹¹³.

Låt oss, med utgångspunkt i en händelsesekvens som återfinns i alla tre artiklar, ytterligare diskutera skillnader mellan dessa olika sätt att beskriva verkligheten. Sekvenserna beskriver vad som händer när bussen ankommer till Grand Hotel i Saltsjöbaden:

När den trivsamma hippiebussen nådde Grand Hotel i villasamhället väntade en pöbelhop bestående av finniga överklasslynglar.

¹¹³ Artikeln i *Aftonbladet* publicerades som ett uppslag på sidorna 12 och 13, vilket är i huvuddelen av tidningen (kallad *General*) där vanligtvis nyheter återfinns. Till höger om artikeln i detta uppslag återfinns en artikel om en skidolycka i Sälen. På sida 11 berättar huvudartikeln om en nätbedragare (”Han vill lura dig på pengar”), emedan sida 14 handlar om Stefan Löfvens tillträde som partiledare för socialdemokraterna (”Nu måste Löfven gå på sossekurs”). Sammantaget kan det intryck som läsaren får med avseende på artikelns placering, sägas vara att detta är en *nyhetsartikel*.

Några av dem viftade med sina telefoner och ropade 'Iphone! Iphone!' Jag antar att de gjorde det för att demonstrera ekonomisk överlägsenhet. En bar på en hockeyklubba. Flera tycktes ha kammat sig med fläskkotlett.

Några av bratsen följde med och pratade högt och hånfullt när safarideltagarna ställde sig utanför hotellet för att höra på ett föredrag om Saltsjöbadsavtalet.

[...]

Därefter fortsatte färden till Solsidan och på vägen dit kastade en slyngel ägg på bussen.

(Aftonbladet 2012-01-29)

Framme vid Grand Hotel i Saltsjöbaden möts bussen av en grupp tonårsskallar utrustade med bandyklubbor och ägg.

- Vi är inga djur! Stick härifrån! ropar en kille.

Efter ett muntligt föredrag om Saltsjöbadsavtalet utanför hotellet åker busslasten vidare mot Solsidan. Ägg kastas mot bussen när den åker iväg, vilket möts av spridda skratt från deltagarna.

(Nacka Värmdö Posten 2012-01-31)

DET BLIR INGA kravaller. Varken poliser eller maskerade demonstranter syns till när vi kliver av bussen. Bara en liten grupp finniga tonårsskallar med Prins Daniel-frisyrier och flitigt använda iPhones. En har tagit med ägg att kasta. En annan hotar att döda en journalistkollega om han kommer med på bild. De ondgör sig lite över "kommunister" men håller mest en låg, lite generad profil.

[...]

Inte förrän vi är tillbaka på bussen kastas första ägget och några snöbollar.

(Arbetaren 2012-02-02)

I citatet från Aftonbladet blir de kontraster som görs mellan "hippiebussen" och "pöbelhoppen" tydliga. Att det rör sig om konflikt mellan grupper är också något som kan ses i underrubriken, som lyder "Föraktet frodades när **Aftonbladet** följde med på 'safari' i rikemansförorten". På den största av bilderna som tillhör artikeln ser vi en man i bussen med blicken riktad ut genom fönstret på ungdomar med mobiltelefoner i händerna, och en av de mindre bilderna visar hur deltagarna tittar ut och fotograferar (se *Bild 1* ovan). I bildtexten¹¹⁴ kan vi utläsa att det är "nyfikna klassturister" vi ser. Med andra ord tillskrivs "klassturisterna" egenskapen *nyfikenhet* emedan "invånarna" kännetecknas av *förakt och hånfullhet*. Texten har vidare en etnografisk prägel, där författaren framställer sig som deltagare i bussresan snarare än som oberoende journalist ("Vi var en busslast nyfikna som betalade en femtiolapp var för att åka med"). Det är alltså med den tänkta blicken hos de som valt att åka med som händelserna längs bussresan tolkas, vilket också återspeglas i de stereotypiska beskrivningarna av

¹¹⁴ "NYFIKNA PÅ VARANDRA När busslasten med nyfikna klassturister rullade in i Solsidan i Saltsjöbaden väckte de en viss uppståndelse. Invånarna höll upp sina telefoner mot rutan och ropade 'Iphone! Iphone!'"

ungdomarna ("överklasslynglar", "bratsen"). Vad gäller *modaliteten*, så råder osäkerhet kring förståelsen av ungdomarnas avsikter och kännetecken ("Jag antar att de gjorde det för att demonstrera ekonomisk överlägsenhet", "Flera tycktes ha kammat sig med fläskkotlett"), emedan alla de deltagare i överklassafarin som förekommer i artikeln såväl citeras som nämns vid namn. Ett kategoriskt påstående presenteras dessutom i passiv form: "Saltsjöbaden tycks vara det mest isolerade samhället i Sverige, kanske det mest isolerade i Europa.". Avsaknaden av subjekt gör, trots modala förbehåll ("tycks", "kanske"), att denna specifika tolkning ges trovärdighet.

Sammanfattningsvis är alltså de sociala relationer som skapas i *Aftonbladets* artikel i hög grad konfliktfyllda. En interdiskursiv likhet kan ses med dels det sätt på vilket *Allt åt alla* beskriver sin verksamhet¹¹⁵ och syften ("Odlad ditt klasshat"), och dels med en förhållandevis karikatyrmässig "vänster-aktivism-diskurs". Med detta menar jag att författaren Peter Kadhammar som ovan visat, genom diskursiva redskap ikläder sig rollen som *deltagare* snarare än som *oberoende nyhetsförmedlare*. Han uttrycker inte heller sin egen åsikt på det sätt som skulle göras i exempelvis en debattartikel, men skildrar ändå bara en sida av denna händelse. Det blir således svårt att bedöma vad som egentligen menas med artikeln – är det en ironisk drift av *Allt åt alla* och dess anhängare eller ett politiskt ställningstagande till fördel för *överklassafarin* som sådan?

I utdraget från *Nacka Värmdö Postens (NVP)* artikel beskrivs istället ungdomarna som "en grupp tonårsskallar utrustade med bandyklubb och ägg". Här ges de också utrymme att uttrycka sin åsikt ("Vi är inga djur! Stick härifrån!"), vilket kan tolkas som ett motargument emot *idén överklassafari*, vilken inte alls problematiseras i *Aftonbladets* artikel. Senare i artikeln citeras dessutom en av dessa tonårsskallar¹¹⁶ med namn, vilket kan ses som en *personalisering* (i motsats till den *anonymisering* av ungdomarna som kan sägas ske i *Aftonbladets* artikel). Intressant att notera i detta sammanhang är också *transitiviteten* i formuleringen "Ägg kastas mot bussen" - där denna handling inte tillskrivs någon aktör. Det kan jämföras med samma handling beskriven i *Aftonbladet*: "på vägen dit kastade en slyngel ägg på bussen". Vidare kan vi på den största bilden i artikeln (se *Bild 2* ovan) se en filmkamera i förgrunden, vilket kan sägas signalera ett avstånd mellan betraktaren och de fotograferade. På den vänstra av de båda mindre bilderna ses en journalist med mikrofon intervjua en av ungdomarna (Bildtext: "Ungdomar från Saltsjöbaden gav media sin syn på saken"), emedan den högra visar deltagarna fotograferade från avstånd. Sammantaget kan alla tre bilderna sägas inta ett objektivt förhållningssätt gentemot *överklassafarin* - det är med ett *utifrån*-perspektiv de inblandade betraktas. I texten ges stort utrymme till citat av olika åsikter, från såväl representanterna för *Allt åt*

¹¹⁵ *Förbundet Allt Åt Alla's* skriver på sin hemsida bland annat att: "Vi är en av flera revolutionära organisationer. En mångfald av taktiker, strategier liksom organisationer och nätverk är nödvändiga i kampen för klassamhällets avskaffande. Vi verkar för att skapa rörelse i klassen genom kontinuerligt och öppet arbete, bortom tillfälliga aktionsgrupper och dolda agendor." Källa: Förbundet Allt åt alla. 'Om Förbundet' (elektronisk).

¹¹⁶ "-. Tanken att alla ska ha lika mycket är väl fin. Men det är bra med klasstrukturer. Det gör att man får mål att eftersträva i livet. Att göra såna här resor ökar dessutom klassmotsättningarna, menar Sebastian Bjers, som är 15 år."

alla som från Saltsjöbadenborna. Detta underbyggs av rubriken: "Safarin hyllad – och hånad". Under artikeln finns dessutom en enkät där frågan "Vad tycker du om att ett område i Nacka utmålas som skräckexempel på segregation?" ställs till tre kommunpolitiker (från *Folkpartiet*, *Vänsterpartiet* och *Moderaterna*). Om läsaren av *Aftonbladets* artikel erbjöds en viss tolkning av händelsen – som *konflikt mellan samhällsklasser* – kännetecknas *Nacka Värmdö Postens* artikel istället av att olika meningar får utrymme, vilket bidrar till en mer nyanserad framställning. Författaren tar inte explicit ställning för eller emot någon av de åsikter som förknippas med överklassafarin.

Bakgrunden till utdraget från *Arbetaren* är att det tidigare i artikeln hänvisats till ett rykte som spridits i bussen om att "Polisuppbåd och ett 30-tal demonstranter med tillhyggen ska vänta vid Grand Hôtel"¹¹⁷. Detta kan ses som ett narrativt grepp som gör att spänningen byggs upp, vilket i sin tur ger författaren möjlighet att effektivt förminska ungdomarna när de inte överensstämmer med denna föreställning: "Bara en liten grupp finliga tonårskillar med Prins Daniel-frisyrier och flitigt använda iPhones". Berättar-jaget får stort utrymme i artikeln och positionerar sig från början i polemik mot de övriga journalisterna:

Vilka som är journalister ser man direkt, inte bara på grund av kamerautrustningen. De står för sig själva och småpratar i en liten grupp precis innanför dörrarna ut mot bussarna. 'Journalister på kommunistafari', tänker jag, kanske lite orättvist.¹¹⁸

Detta implicerar att de andra journalisterna har ett annat syfte än övriga resenärer, vilket artikelförfattaren inte delar. De andra journalisternas påstådda avståndstagande görs också tydligt i en sekvens där författaren berättar om hur journalisterna trots uppmaningar från "reseguiden" om att de ska sprida ut sig, sätter sig bredvid varandra: "När jag kommer ombord finns bara ett säte ledigt, det fjärde i en fyrklöver där tre av de andra journalisterna redan sitter tryggt grupperade". Huruvida de tre journalisterna (*aggregering* - de betraktas som grupp med gemensamma avsikter) hade möjlighet att sprida ut sig eller inte framgår dock inte i texten. Men genom att uttala sig om vilka *avsikter* och *motiv* de har, kan en viss specifik tolkning av situationen göras gällande – en tolkning som understödjer det tidigare sagda om deras avståndstagande till övriga bussresenärer. Senare i artikeln benämns dock en av de andra journalister som "journalistkollega" (se utdraget ovan), då denne hotas av en av ungdomarna. I vissa avseenden delar alltså artikelförfattaren epitetet "journalist" med de andra, men i

¹¹⁷ Notera stavningen av "Grand Hôtel", med en så kallad *cirkumflex/insättningstecken* över o:et, vilket i detta fall betyder att ett "s" fallit bort från den gammelfranska originalstavningen, se Wikipedia (elektronisk). 'Insättningstecken'. Vid närmare efterforskning verkar detta vara en stavning som endast används av det fem-stjärniga lyxhotellet i centrala Stockholm, dvs. *inte* av *Grand Hotel* i Saltsjöbaden. Avsiktligt eller ej så kan denna stavning i detta fall sägas *konnotera* sådant som lyx och elegans, vilket förstärker det avstånd mellan bussdeltagarna och området de besöker som det berättas om i artikeln. Denna stavning används i ytterligare två andra artiklar: Wiklander, Daniel (2012). Safari hos överklassen väckte uppmärksamhet. *Arbetaren*, 2 februari. & Eriksson, Jesper (2012). Klassresan som alla snackar om. *Expressen*, 5 februari.

¹¹⁸ Lindvall, Daniel (2012). Skuggor över Solsidan. *Arbetaren*, 2 februari.

andra inte. En tänkbar tolkning är att denne i första hand ser sig representera läsarna av tidningen, snarare än att vara del av en mer generell journalistkår. I återgivningen av de föredrag som hålls av Allt åt allas representanter görs det också uppenbart att författaren understödjer innehållet i dessa ("fyrrar av en serie hårda fakta om det svenska klassamhället", "ett tal om Saltsjöbadsavtalet med särskilt fokus på den förhatliga fredsplikten"). Att själva resan som sådan inte problematiseras eller ifrågasätts gör tillsammans med ovanstående att överklassafarin rättfärdigas.

"Vi:et" som skapas i *Arbetaren*-artikeln kan alltså sägas inkludera författaren, övriga bussdeltagare samt *Allt åt alla*. De som exkluderas från detta "vi" är alltså förutom (till viss del) journalisterna, även de boende i Saltsjöbaden: "För de flesta av oss har detta varit ett besök på en ganska främmande plats, befolkad av planetens kanske rovgirigaste art". Denna metafor ges också mening i förhållande till att det rör sig om en överklassafari. Safari-liknelser är också något som kan ses i flera andra artiklar. Här är det av vikt att ta hänsyn till hur detta ord används och förstås i andra sammanhang. Nationalencyklopedin definierar *safari* som: "ursprungligen en jaktexpedition i vildmarken [...] numera vanligen en resa genom ett naturområde för att uppleva och fotografera djur."¹¹⁹ Liknelsen kan i det här sammanhanget sägas innehålla en *meningspotential/konnotation* till att de boende *av naturen* inte är som "oss".

Bilderna i artikeln kan sammantaget också ses som medskapande av detta "vi mot dom" – i de fyra bilderna återfinns ingen person som kan uppfattas som boende i Saltsjöbaden, trots att stora delar av texten handlar om att beskriva dem och deras påstådda klasstillhörighet¹²⁰. I bilderna sker alltså en *anonymisering* av de boende (de finns helt enkelt inte med), emedan textens beskrivningar kan ses som en *objektivering* av dem (då de tillskrivs egenskaper såsom rikedom och girighet). Bild 1 till höger om ingressen visar Cityterminalens tidtabell inför avresan. Ingressen inleds med att beskriva innehållet på denna bild:

11.45, Swebus till Karlstad. 12.30, Eckerölinjen, buss och båt till Åland. Och däremellan, 12.00, Överklassafari till Solsidan. Tidtabellen på Cityterminalens monitorer känns minst sagt lite surrealistisk denna sista lördagsmorgon i januari 2012.¹²¹

En tänkbar tolkning av detta är att författaren ser bussresan och det den står för som ett undantag från det vardagliga ("surrealistiskt"), att tidtabellen med andra ord *symboliserar* en protest mot det etablerade samhället (som förstås som ett *klassamhälle*). Bild 2 visar en helbild på när på när

¹¹⁹ Nationalencyklopedin (elektronisk). '*safari*'.

¹²⁰ En tänkbar förklaring till detta skulle vara att det av publicistiska skäl fanns en rädsla från tidningsredaktionen att någon av de boende (om de visas på bild) skulle ta illa upp och kunna stämma tidningen.

¹²¹ Lindvall, Daniel (2012). Skuggor över Solsidan. *Arbetaren*, 2 februari.

”Överklassafarins guide Anna Svensson presenterar utflykten” (bildtext). Även i *NVP*-artikeln visas bilder på *Allt åt alla*-representanter (vilka benämns i bildtexterna), men på de bilderna är det även andra människor som syns. I *Arbetaren* får således ”överklassafarins guide” ett i jämförelse större utrymme. Bild 3 är den största bilden och tar upp ungefär hälften av den andra sidan av artikeln (s.19 i tidningen). Till vänster i förgrunden ser vi en grupp människor vända bort från kameran. Bildens fokus är placerat på bakgrunden till höger, och visar ett hus på en höjd skymt av träd. Bildtexten ger information om vad som händer i bilden ”Överklassafarins deltagare stannar och studerar ett viste för några av områdets högdjur” (här används återigen en safari-metafor: ”områdets högdjur”). Det är möjligt att läsa in mycket i denna bild, den är i det närmaste övertydlig i sitt bildspråk. Deltagarna betraktar det stora huset såväl *på avstånd* som *underifrån*, en möjlig fysisk metafor för känslan av att befinna sig i underläge. De skymmande träden kan också sägas förstärka detta avstånd. Tydliga maktaspekter görs alltså gällande i denna bild och i artikeln som helhet - deltagarna befinner sig på en främmande plats, en plats där de varken känner sig välkomna eller passar in. Bild 4 visar slutligen bussen parkerad framför Grand Hotel. Bildtexten hänvisar till att ”Här slöts det berömda Saltsjöbadsavtalet”. Betoningen av detta avtal¹²², kan ses mot bakgrund av att *Arbetaren* är en facklig tidning. Här förutsätts samtidigt läsaren ha förkunskaper - det tas av författaren för givet att mottagaren vet vad det är för avtal (”det berömda”), samt vad ”fredsplikten” innebär och varför den anses vara ”så förhatlig”. Jämför vi denna beskrivning med motsvarande i *Aftonbladets* artikel ser vi att en mer ingående förklaring ges, som även kan sägas implicera att olika förståelser av avtalet är möjliga:

[...] ett föredrag om Saltsjöbadsavtalet. Det tecknades på Grand år 1938 av LO och arbetsgivarna. Det blev en symbol för svenskt samförstånd, fast föredragshållaren Martin Andersson kallade det ”klassarbete”.¹²³

I artikeln i *NVP* nämns avtalet endast kort och förklaras inte närmare. Här kan dock mottagaren (boende i området) förutsättas ha kunskap om det.

Sammanfattningsvis visar en närmare analys av ”På-bussen reportagen” att alla tre artiklarna kan sägas överensstämma tämligen väl med den mediala kontexten i vilken de skriver. Trots att alla tre journalisterna satt i samma buss och kan antas ha sett (i princip) samma sak, varierar deras diskursiva konstruktion av överklassafarin. Att det görs är dock inte särskilt förvånande mot bakgrund av journalisternas respektive pragmatiska förståelse av sin egen uppgift - det analysen ovan främst tjänar

¹²² *Saltsjöbadsavtalet* är ett samarbetsavtal som 1938 slöts mellan SAF (Svenska Arbetsgivarförbundet) och LO, och anses mönsterbildande för framtida kollektivavtal. Särskilt inflytande fick reglerna om stridsåtgärder som fortfarande är viktiga grundvalar i arbetsmarknadslagstiftningen. Se: Nationalencyklopedin (elektronisk). ’*Saltsjöbadsavtalet*’.

¹²³ Kadhammar, Peter (2012). Klassresa till Solsidan. *Aftonbladet*, 29 januari.

till är att visa på *hur* det görs. Skillnaderna mellan artiklarna visar i sin tur på att en nyhetshändelse, särskilt en politiskt laddad sådan, kan skildras på en mängd olika sätt.

4.3 Vad är problemet? - Ledare och debattartiklar

Här avser jag att röra mig vidare från den mer textnära analys av händelsen som gjordes i det förra avsnittet, och istället koncentrera mig på större meningsbärande strukturer – med vilka jag avser de argument som används med hänvisning till överklassafarin. Här blir det också av intresse att söka identifiera möjliga diskursiva konstruktioner av klass. För detta syfte har jag gjort ett strategiskt urval av de 39 artiklar som jag ovan kallat för *Ledare/Debatt/Opinion*. Dessa artiklar handlar till stor del om att olika politiska åsikter kommuniceras. Den centrala frågan blir således: *Vad definieras som problematiskt (eller oproblemiskt) med överklassafarin och dess konsekvenser, och på vilket sätt görs detta?*

4.3.1 Ett mindre urval

De flesta av artiklarna i denna kategori publicerades i olika lokaltidningar - endast en handfull av artiklarna publicerades i någon av de större rikstäckande tidningarna. Av dessa är Peter Wolodarskis krönika ”Ett farligt experiment i praktiskt gruppat”¹²⁴ i *Dagens Nyheter* den enda som tydligt kan anses vara en debattartikel om överklassafarin som sådan. En ytterligare artikel som också kan anses ha getts stort medialt utrymme trots att den inte återfinns i rikstäckande press är Göran Greiders kolumn ”Det är de rika som är problemet”¹²⁵ som först publicerades samma dag i *Metro Stockholm*, *Metro Skåne* och *Metro Göteborg* och två dagar senare även på ledarsida i *Dala-Demokraten* (jag väljer att här använda mig av artikeln såsom den publicerats i *Metro Stockholm*). Dessa båda artiklar har dessutom liknande yttre villkor - det är en etablerad och profilerad politisk debattör som med en krönika avser att uttrycka sin ståndpunkt i debatten om denna händelse - Peter Wolodarski är ledarskribent på oberoende liberala *Dagens Nyheter* (från mars 2013 även chefredaktör och ansvarig utgivare), emedan Göran Greider är chefredaktör på fristående socialdemokratiska *Dala-demokraten*. På grund av detta använder jag också deras namn i högre utsträckning än när jag hänvisade till artiklarna ovan. Eftersom det i all väsentlighet kan sägas vara två motstående uppfattningar som presenteras är det intressant att jämföra dem för att se vilka dessa åsikter är. Likt jämförelsen mellan de så kallade *På bussen-reportagen* ovan kan detta ses som ett metodologiskt grepp som gör det möjligt att jämföra olika uppfattningar – framförallt då den kritiska diskursanalysen inte bara handlar om att beskriva *vad som sägs*, utan (kanske än viktigare) även att avslöja *vad som inte sägs*. På nästa sida visas de båda artiklar i sin helhet:

¹²⁴ Wolodarski, Peter (2012). Peter Wolodarski: Ett farligt experiment i praktiskt gruppat. *Dagens Nyheter*, 5 februari.

¹²⁵ Greider, Göran (2012). DET ÄR DE RIKA SOM ÄR PROBLEMET. *Metro - Stockholm*, 7 februari.

Stoppa mördarna i Syrien

Syriens diktator Bashar Assad förordar sig... Över 400 per sator uppges ha dödats...

Söndagskrönikan

Peter Wolodarski: Ett farligt experiment i praktiskt grupphat

Som människor har vi roller, men vi har framför allt en personlighet... större än något av alla våra roller.

Peter Wolodarski Polnisk författare

Att Moskva och Beijing blockerade beslutet i säkerhetsrådet är en skam för de båda länderna...

På väg mot Södern

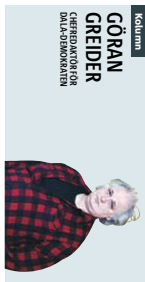
De är inte primörer för att de inte har någon särskild betydelse som överklass som är rika och invandrare som tvivlar...

Som människor har vi en roll och en personlighet... Men det är inte heller en roll som är större än alla våra roller...

Andra saker har inte bara gjorts i Syrien... Både Syriens garnung och den demokratiska...

Första helgens övning hade det utvärdat syftet att se spillet mellan människorna... Det är en utmaning som inte bara handlar om...

Greider, Göran (2012). DET ÄR DE RIKA SOM ÄR PROBLEMET. Metro - Stockholm, 7 februari.

DET ÄR DE RIKA SOM ÄR PROBLEMET

För snart ett år sedan gjorde jag i ett inlägg i SVT:s Internetprogram baktal, ett besök i förenas skolan... Jag åkte runt på en segway och kommenterade...

Att vända sig på en gång är inte en lösning... Det är en utmaning som inte bara handlar om... Det är en utmaning som inte bara handlar om...

LAGERFELDS KOMMENTAR... Ömer & Queen Always & Queen!... Modekungens drotnning... I dag har modedrottningen i dag 1. Men när det gäller övervakning av hennes utseende...

RATTFYLLERI p.g.a. alkoholi... ÖPPET HUS... Öppett hus är en utmaning med hög kvalitet... ADAM Centra AB... Tel: 08-662 44 40

Guld och silver köps! Vi köper allt ditt guld och silver till högsta dagspris... T-banestation Hötorget 08 20 20 10

Wolodarski inleder sin artikel med:

För knappt ett år sedan åkte Göran Greider runt i Solsidan på en eldriven tvåhjulning, en så kallad Segway, i tv-programmet 'Babel'. Förra söndagen var det förbundet Allt åt alla som ordnade en 'överklassafari' till samma plats i Saltsjöbaden utanför Stockholm.¹²⁶

Dessa båda händelser kopplas alltså samman utifrån att de båda skedde i "Solsidan". När sedan Wolodarski ett stycke senare skriver: "Det är inte individer man talar till. Det är vilddjur man studerar med hjälp av fordon och kameror", blir en rimlig läsning av denna mening att han underförstått hänvisar till inledningen med Göran Greider (särskilt då detta är den enda passage i artikeln som kan sägas beröra båda händelserna). Min tolkning av detta är att det är en kritik mot Greider, och att hans Segway-tur bör ses som i grunden *samma sak* som överklassafarin. I detta ligger också en kritik mot framställningen av resan som en *safari*.

I ljuset av detta blir det därför inte förvånande att Greiders artikel som publicerades två dagar senare inleds med:

För snart ett år sedan gjorde jag, i ett inslag i SVT:s litteraturprogram Babel, ett besök i förorten Solsidan. Jag åkte runt på en segway och kommenterade denna rut- och rottäta 'problemförort' och märkte något jag tidigare ofta noterat: att människor i välbeställda områden blir oerhört störda av att uppmärksammas.¹²⁷

Jag vill mena att den första meningen är så snarlik Wolodarskis, att det är föga troligt att det är en tillfällighet att de båda inleder på det sättet. Detta är intressant ur flera aspekter, framförallt med avseende på hur underförstådda referenser i form av *intertextualitet* används i debattartiklar. Hur många som läst båda artiklarna och lägger märke till dessa intertextuella likheter är dock oklart, särskilt eftersom de publicerats i olika tidningar vid olika tillfällen – snarare kan det tolkas som en intern dialog mellan debattmotståndare, men även som något som kan upptäckas av den initierade läsaren. Lägg också märke till skillnaden i formuleringarna - Greider använder förledet "SVT:s litteraturprogram" istället för "tv-programmet" (som Wolodarski) om Babel, vilket tillskriver *legitimitet* till hans medverkan i programmet. Greider använder också förledet "förorten" om Solsidan, som i vanliga fall används med syfte på problemfyllda och socialt utsatta områden (*konnotation*) - här framställs alltså omvänt Solsidan som det problematiska, vilket understryks med benämningen "problemförort" i meningen efter. Dessa båda exempel kan alltså ses i ljuset av hur omskrivningar och

¹²⁶ Wolodarski, Peter (2012). Peter Wolodarski: Ett farligt experiment i praktiskt gruppat. Dagens Nyheter, 5 februari.

¹²⁷ Greider, Göran (2012). DET ÄR DE RIKA SOM ÄR PROBLEMET. *Metro - Stockholm*, 7 februari.

beskrivningar kan användas för *legitimering* eller *delegitimering*. Ett längre citat som utgör avslutningen i Greiders artikel kan också förstås utifrån detta:

Den senaste veckans rabalder kring överklassafarin ut till Nacka har visat hur snarstuckna de privilegierade skikten numera är. De förnärmade reaktionerna på borgerliga ledarsidor har varit intressanta att följa. Unga liberaler låter som parodier på gamla gubbar och tanter i överheten i förra seklets början, när klassfrågan diskuterades. Inför det underbara karnevaliska påhittet med en överklassafari sitter de och – surar.

Tack för det! Det visar hur lätt det är att göra de välbeställda oroliga.¹²⁸

Det är möjligt att tolka detta som att Greider räknar Wolodarskis krönika som en av de ”förnärmade reaktionerna på borgerliga ledarsidor”. Vidare fungerar liknelsen vid ”gamla gubbar och tanter i överheten” som en underförstådd *delegitimering* av deras reaktioner mot överklassafarin. Citatet visar också på hur texten inkluderar de borgerliga debattörerna som ”priviligerade” och ”välbeställda”. Genom att använda så *generaliserande* och *kollektiviserande* termer, undviker Greider också att peka ut specifika personer som ursprunget till de ”förnärmade reaktionerna”. Han nämner vidare att ”Folk som bor i fattiga områden utsätts däremot regelbundet för mediala resor, när nyhetscheferna vill ha rapporter från problemförorter”, vilket i sammanhanget blir en jämförande *generalisering* av syftet med ”mediala resor”. Fattiga och rika blir genomgående i artikeln framställda som en *strukturell opposition*, dvs. som varandras motsatser. Relationen dem emellan ses också som i hög grad konfliktfylld - titeln som med versaler uttrycker ”DET ÄR DE RIKA SOM ÄR PROBLEMET” gör det samtidigt väldigt tydligt för läsaren vilken ställning Greider tar i frågan, vilket i diskursteoretiska termer kan ses som ett försök till *hegemonisk intervention*¹²⁹. Sammanfattningsvis ser alltså Greider inte något problematiskt med överklassafarin (”det underbara karnevaliska påhittet”) i sig, utan *rekontextualiserar* denna händelse och debatt till att handla om klasskillnader och fördelningspolitik.

För att peka på centrala skillnader vill jag här återge ett längre citat från Wolodarskis artikel:

Som människor har vi en nedärvd biologisk benägenhet att tänka i kategorier. Den gör det lättare att ta sig fram i ett komplext samhälle och knyta band för överlevnad med närstående. [...]

Gemenskapens baksida är grupphatet, som finns frestande nära hos oss alla.

Naturligtvis är det i sin ordning att som analytisk term tala om ’klasser’, på samma sätt om [sic] man kan tala om ’arbetsgivare’, ’invandrare’ eller ’löntagare’.

¹²⁸ Greider, Göran (2012). DET ÄR DE RIKA SOM ÄR PROBLEMET. *Metro - Stockholm*, 7 februari.

¹²⁹ En *hegemonisk intervention* kan förstås som en artikulation som med kraft söker återupprätta entydighet runt något som är omtvistat, se: Winther Jørgensen, Marianne & Phillips, Louise (2002): s.48.

Men det förrådiska är när sådana termer används för att stämpla verkligheten snarare än att ge perspektiv på den.¹³⁰

Modaliteten i detta citat gör gällande att det är ett uttryck av sanning, dvs. att tänkande i kategorier är ett faktum som inte går att förändra ("nedärvd biologisk benägenhet"). Det är "gemenskapen" som framhålls som det eftersträvansvärda och det som hotas av tänkandet i klasstermer, och därmed av överklassafarin. Det är inte (som i Greiders artikel) "de rika" det är fel på, utan snarare just denna kategorisering av människor som är problematiskt. Wolodarski uttrycker med andra ord att det varken är konstigt eller onaturligt att tänka i kategorier, men att det är en förenkling av ett "komplext samhälle" där förenklingar kan innebära ett hot. Detta gör det möjligt att avfärda motargument med att "de ägnar sig åt farliga förenklingar och inte ser att samhällsproblem oftast har en annan grund än klassmotsättningar" (min understrykning). I likhet med Greider framställer Wolodarski alltså de politiska motståndarna som okunniga – de förstår helt enkelt inte att överklassafarin innebär ett hot mot samhällsgemenskapen. Wolodarski gör också hänvisningar till "Hans Bergströms ständigt aktuella skrift 'Tio punkter om en liberal människosyn'", samt till att "Filosofen Karl Popper varnade [...] för att marxismens svepande generaliseringar inte bara var felaktiga utan kunde användas för att ursäkta våld". Detta tillskriver ytterligare *legitimitet* till de argument han för fram.

Wolodarski menar dock att "Frågan om ekonomiska skillnader förtjänar en seriös diskussion", men att "det kräver att man analyserar orsaken bakom skillnader och om de ska betraktas som rättvisa eller ej" - ett argument som tydligt kan sammankopplas med socialliberala teorier om rättvisa och rättfärdigande. Wolodarski frågar sig vidare om "Hur mycket ska utbildning löna sig?" samt nämner "livschanser och hur dessa ska fördelas" som en viktig fråga för att komma tillrätta med vad han kallar för "en farlig klyfta i det svenska samhället". Det kan dessutom ses som *meritokratiska*¹³¹ argument för fördelningen av samhälleliga resurser som ett politiskt alternativ, eftersom "klassretorikens enkla kategorisering inte duger för den som söker förståelse och förklaring".

Skillnaden mellan de båda artiklarna kan även belysas genom deras olika användning av begreppet *klass*¹³². Genom sökning i artiklarna kan vi se att Greider, förutom i termen "överklassafari", använder "klass" vid fyra tillfällen:

1. "det som nästan alltid är klassfrågor – arbetslöshet och låga inkomster – översätts helst till etniska problem."

¹³⁰ Wolodarski, Peter (2012). Peter Wolodarski: Ett farligt experiment i praktiskt grupphat. Dagens Nyheter, 5 februari.

¹³¹ En term myntad av sociologen Michael Young, som bygger på tanken om att inkomst och status ska fördelas efter förmåga och förtjänster, se: Nationalencyklopedin (elektronisk). 'meritokrati'.

¹³² Här hämtas inspiration från Paul Bakers korpuslingvistiskt inspirerade analys av hur *muslimer* framställs i brittiska tidningar, se ovan.

2. ”I Sverige har klassklyftorna ökat snabbt de senaste åren, på grund av stora skattelättnader för de övre inkomstskikten.”
3. ”Men att mäta upp avståndet mellan fattiga och rika, mellan olika klasser, är mycket mer explosivt – ty då inser folk snart att det där går det nog att göra något åt, med bättre fördelningspolitik.”
4. ”Unga liberaler låter som parodier på gamla gubbar och tanter i överheten i förra seklets början, när klassfrågan diskuterades.”

Motsvarande sökning i Wolodarskis artikel gav följande resultat:

1. ”Under parollen ’Odlad ditt klasshat’ bjöd arrangörerna, som kallar sig revolutionärer, in till en guidad visning av ’det idylliska rikemansgettot’.”
2. ”Krisens svallvågor har fått frågorna om klass och klyftor att bubbla upp till ytan.”
3. ”Själv fäste jag mig vid det uttalade klasshatet och ambitionen att underblåsa än mer hat”
4. ”Organisatörernas mål om att odla klasshat var uppfyllt”
5. ”Naturligtvis är det i sin ordning att som analytisk term tala om ’klasser’”
6. ”Det är lika primitivt att avfärda invånarna i Saltsjöbaden som överklass som att tala om invandrare som brottslingar eller Malmö som gangsterstad.”
7. ”att samhällsproblem oftast har en annan grund än klassmotsättningar.”
8. ”Haken är bara att klassretorikens enkla kategorisering inte duger för den som söker förståelse och lösningar.”

Här blir det alltså tydligt vad de lägger för värde i klassbegreppet. Wolodarski placerar i samtliga fall formuleringen av klass hos andra än sig själv, förutom då han nämner att det kan användas som analytisk term (punkt 5), där dock användandet av citationstecken kan sägas markera en distans. I sex av åtta fall kopplas *klass* samman med *hat* eller med att denna klassifikation innebär en *förenkling av samhället*. Punkt 2 kan dessutom ses som en *nominalisering*, där aktörskapet kring att ”klass och klyftor” börjat diskuteras tillskrivs ”krisens svallvågor”, vilket kan ses som en tämligen abstrakt metafor som tjänar ett *generaliserande* syfte. Det är en förklaring som saknar handlande aktörer (”krisen” döljer inga lätt identifierbara individer), vilket skapar ett direkt och naturligt orsakssamband mellan *den ekonomiska krisen* och *samtal om klass och klyftor*. Ett annat möjligt orsakssamband ges av Greider (också punkt 2), där verkligheten beskrivs i termer av ”klassklyftor”, samt att dessa har sitt ursprung i ”stora skattelättnader för de övre inkomstskikten”. Här blir det istället tydligt att det istället politiska beslut och dess konsekvenser, samt de som utfört dessa (regeringen) som tillskrivs negativt aktörskap. Greider å sin sida beskriver samhället i klasstermer med stark *modalitet* – det är klassfrågor, klassklyftorna har ökat och mätning i klasstermer är explosivt. Klass blir i Greiders fall ett aktivt begrepp som såväl ses som *mer relevant än andra* för att beskriva samhället, som ett begrepp med *emancipatoriska* egenskaper. Jämförelsen visar således att detta i det närmaste kan beskrivas som två olika diskurser om klass. Å ena sidan *klass som förenklande*, å andra sidan *klass som frigörande*.

4.3.2 Argument för och emot överklassafari

I detta avsnitt avser jag att åskådliggöra och diskutera de argument som anses ha fått stort utrymme i debatten. Detta sker visserligen på bekostnad av kontexten för dessa artiklar och citat. Men att presentera en lika detaljerad och nyanserad analys som den ovan, av denna stora mängd artiklar, vore att mista poängen med att betrakta debatten som helhet. Som utgångspunkt till detta har jag använt mig av Carol Bacchis teori kring problemrepresentation – med andra ord har jag sökt efter *vad som representeras som 'problem'* (se ovan) när jag bearbetat min kodning av materialet. En generell betraktelse är att flera av de argument och åsikter som Greider och Wolodarski ger uttryck för återkommer även i övriga debattartiklar. Jag har identifierat fyra centrala argument, vars innehåll kan rangordnas efter vad de i huvudsak *problematiserar*:

- **”Kontraproduktiv hatretorik”** → **”Klasshat” nedifrån-upp**
- **”Klyftorna, inte människorna”** → **Ojämlighet**
- **”Vi måste prata om klass”** → **Klasskillnader**
- **”Överklassens diskreta charm”** → **”Klasshat” uppifrån-ned**

”Kontraproduktiv hatretorik”

Ett återkommande argument i debattartiklarna är, som visat i Wolodarskis artikel ovan, att överklassafarin sägs bidra till att underbygga hat mellan grupper. De som ser överklassafarin som ett problem pekar på att den endast leder till ”klasshat”, samt att denna ”hatretorik” anses vara ”kontraproduktiv”. En del går ett steg längre och menar att *Allt åt alla* är en ”revolutionär organisation” bestående av ”ilskna hatande rödskägg” från ”ytterlighetsvänstern” som förespråkar ”ofrihetens samhälle”. Detta sätts i förhållande till högerpolitiska argument - från mer försiktiga (”hårt arbete och utbildning ska löna sig”¹³³) till mer radikala sådana (”Enskildas ekonomiska välstånd är inget problem – tvärt om”¹³⁴). Ett antagande som tycks ligga till grund för denna problemrepresentation är en moralisk förståelse av att motsättningar mellan samhällsgrupper *i grunden* är något som påverkar samhällsandan negativt – ”gemenskap” är ett frekvent använt ord om detta. Det är inte själva bussresan *i sig* som ses som problematisk eller för den delen inkomstskillnader mellan grupper, utan snarare att *Allt åt alla* använder ord och uttryck som anses underblåsa motsättningar. Eftersom problemet är de värderingar och den attityd *Allt åt alla* sägs förespråka, ligger lösningen i att förändra dessa – då de med andra ord agerar mot bättre vetande – ett argument som här kan exemplifieras genom ett citat från Ola Mårtensson i (moderata) *Västerviks-tidningen*:

Året är 2012 och hatets tid borde förbli där det är förpassat – på historiens skräphög. Men för att det ska lyckas krävs det att vi, som är övertygade om att broar mellan människor är bättre än murar och safariresor, sluter upp i en tydlig

¹³³ Teodorescu, Alice (2012). Klassresa med enkelbiljett. *Västerviks-Tidningen*, 6 juli.

¹³⁴ Mårtensson, Ola (2012). Klasshatet och vikten av reaktion. *Västerviks-Tidningen*, 4 februari.

reaktion och visar att vi står upp för demokratin och en fri ekonomi, för tron på den fria människans kraft och god samhällsgemenskap.¹³⁵

Detta citat visar på hur konstruktionen av ett inkluderande ”vi” gör att ett kraftigt avståndstagande tas gentemot anordnandet av överklassafarin. Det spelar alltså ingen roll vad de som genomfört och deltagit i överklassafarin själva anser sig uppleva – det är fel. Vad bussresenärerna *gör* spelar mindre roll i denna problemrepresentation, det är vad de *säger* som blir problematiskt. Ett tydligt exempel på detta är då en moderat lokalpolitiker i Bromma skriver:

Det är märkligt att man vill vigla upp stämningen mellan olika grupper i samhället när vi snarare har problem med att få en ökad integration mellan olika grupper, oavsett vilka de är.¹³⁶

Argumentet sätts också i förhållande till de reaktioner överklassafarin möttes av: ”inte [...] okej att göra narr av människor med ekonomiska privilegier, eller för den delen att kalla resenärerna för kommunistfittor”¹³⁷ En fråga som lämnas obesvarad i denna representation av överklassafarin är varför den verkar provocera så mycket. Bortsett från retoriken är det fullt möjligt att se en bussresa till Saltsjöbaden med människor från andra stadsdelar som en handling som *ökar* integration, snarare än en som syftar till att ”vigla upp stämningen”. En annan förutsättning för denna representation är att det trots ”problematiske skillnader” finns ”chanser” och ”möjligheter” för människor att ta sig uppåt i samhällshierarkin. Såsom sett ovan i Wolodarskis artikel, är det vanligt med denna typ av *meritokratiska* argument som grund för ståndpunkten att samhället inte är ett klassamhälle, och därmed avfärdandet av det *Allt åt alla* uttrycker. Vad gäller begreppet *utanförskap* (som enligt Davidsson och Bengtsson fungerar som en slags omskrivning av vad andra skulle kunna beskriva som klasskillnader, se ovan), så används det inte i så stor utsträckning i debatten. En sökning på ”utanförskap” i totalurvalet (168 artiklar) visar att endast 7 artiklar nämner begreppet¹³⁸. Av dessa kan två tydliga användningar identifieras – å ena sidan när *Alliansens* politik kritiserar av politiska motståndare, å andra sidan som en beskrivning av *de som saknar arbete*. Betydelsen ligger i linje med tidigare förståelser, men förekomsten är inte tillräcklig för en mer ingående jämförelse.

¹³⁵ Mårtensson, Ola (2012). Klasshatet och vikten av reaktion. *Västerviks-Tidningen*, 4 februari.

¹³⁶ Fernell-Ingelström, Yvonne (2012). Safari bland överklass i Bromma nästa steg? . *Mitt i Bromma*, 21 februari.

¹³⁷ Lundberg, Patrik (2012). Mellan två världar. *Landskrona Posten*, 31 januari.

¹³⁸ Här vill jag dock reservera mig för att dra förhastade slutsatser. Artiklarna skiljer sig från de dokument (från riksdagsdebatter) Davidsson analyserat, både vad gäller innehållet och kontexten i vilken de producerats (medial debatt om överklassafari). Även den politiska arenan har förändrats sedan 2006 års valrörelse, då *Alliansen* var i opposition. Men att begreppet används så sparsamt kan ändå ses som intressant, särskilt med tanke på att majoriteten av artiklarna är kritiska mot beskrivningar av samhället i klass-termer, där *utanförskap* torde vara diskursivt tillgängligt för att erbjuda *en alternativ förståelse av olikhet*.

”Klyftorna, inte människorna”

Något som tas upp i majoriteten av de artiklar som uttrycker åsikten om att överklassafarin leder till hat och motsättningar, är en hänvisning till att det trots allt finns problematiska skillnader mellan samhällsgrupper men utan att se det som positivt att *Allt åt alla* visar detta – de gör det helt enkelt på fel sätt. En annan möjlig representation är således att *Allt åt alla* bidrar till att göra skillnader *synliga*. Denna representation bygger i sin tur på uppfattningen att ”Det är rätt att hata klassamhället. Men det är fel att hata människor i klassamhället”¹³⁹. Det kan ses som en förskjutning av problemet, från det uppfattade syftet hos de som genomförde överklassafarin till att det är (*klass*)*samhället* det är fel på. Denna förståelse av ”klasshat” återfinns uttrycks även av Gustav Ingman, en av företrädare för *Allt åt alla*, som intervjuades i DN. På frågan ”Är det rätt att hata andra?” svarar Ingman:

Vi kritiserar klassamhället, men inte enskilda individer. Under resan till Solsidan pekade vi inte ut herr A, fru B, direktör C eller riskkapitalist D. Vi vill lyfta fram de strukturer som gör att en del kan leva lyxliv medan andra tvingas leva på socialbidrag.¹⁴⁰

I detta citat används ”klassamhället” omodaliserat och i bestämd form, vilket kan jämföras med ett annat uttryck för detta argument:

’Klasshatare’ kallar sig nämligen gruppen, vilket får vissa att tala om hat och provokationer mellan grupper. Men det måste förstås vara skiktningen av samhället man hatar. Klyftorna, inte människorna.¹⁴¹

Skillnaden är att ”samhället” i detta citat inte beskrivs lika tydligt utifrån ”klass” och ”strukturer”. Istället används de mindre specifika ”skiktningen” och ”klyftorna”, uttryck som visserligen kan *konnotera* klasskillnader, men som inte är lika entydigt klassrelaterade. Min tolkning förutsätter dock att *transitiviteten* förändras i den andra meningen, då subjektet ”man” kan sägas syfta till fler än endast ”gruppen”, vilket således inte bara bör ses som en framställning av *Allt åt alla*s avsikter (då ”de” hade använts istället). Överhuvudtaget verkar *klass* vara ett begrepp som av debattörerna används med försiktighet för att beskriva skillnader i samhället. I huvudsak konstrueras det som deterministiskt och förefaller vara reserverat för ekonomisk/materiell olikhet.

Sammantaget kan argumentet ”klyftorna, inte människorna” sägas förflytta fokus från *händelsen* överklassafarin, vilket gör det möjligt att kritisera den politik som förs. Istället rättfärdigas ”hatet”

¹³⁹ Sydöstran (2012). Hata klassamhället - inte människor. *Sydöstran*, 31 januari.

¹⁴⁰ Lerner, Thomas (2012). Båda talar om klasskamp - men på helt olika sätt. *Dagens Nyheter*, 20 juni.

¹⁴¹ Sjöstedt, Susanne (2012). Klasshat och äggkastning. *Tidningen Ångermanland*, 30 januari.

genom människors upplevelser av att leva i ett ojämlikt samhälle, oavsett om detta beskrivs i klass-termer eller inte.

”Vi måste prata om klass”

När debattörerna konstruerar *klass* som en besvärande omständighet, gör de sällan det i förhållande till konkreta exempel. Istället används generella formuleringar såsom ”växande” eller ”ökande” ”klyftor” (dvs. ofta som något *pågående*), samt ”problematiska skillnader”. Vanligt är också hänvisningar till ”den finansiella krisen” som *orsak* till detta. Men inte heller representationen om att det är rätt att hata klyftorna/klassamhället verkar förutsätta en djupare definition av vad ”klassamhället” konkret innebär. Endast ett fåtal av artikelförfattarna går in mer specifikt på vad de mer generella utsagorna om att ”klyftorna ökat” och ”klassamhället” betyder. Framförallt två artiklar bör ses som sådana undantag. Den första återfinns i *Folket* (socialdemokratisk veckotidning i Eskilstuna) där Sara Karlsson menar att:

Vi måste prata om klass. Vi kan närma oss det på olika sätt. Det fick mycket att läsa och teoretisera. Men klassamhället är i högsta grad konkret. Vi kan gå genom det, ta på det, höra ljudet av det.¹⁴²

Vidare beskriver hon ”klassamhället” utifrån bl.a. ”medellivslängd”, ”ohälsotal”, ”skolresultat” och ”en ’flexiblare’ arbetsmarknad”. Den andra artikeln är Peter Akinder, som i *Östran* (socialdemokratisk dagstidning i Kalmar Län) raljerar över förslaget om ”underklassafari” och beskriver det han ser som ”skilda världar i vårt land” – ”förorter”, ”försämrade A-kassa”, ”sjukreformen”, ”barnfattigdom”, ”ungdomsarbetslöshet” etc.¹⁴³ I denna artikel är det framförallt regeringens politik som kritiseras, vilken Akinder menar skapar den ”underklass” han beskriver. Argumentet används således för att kritisera en politik som inte anses ta hänsyn till klass-frågor. Även andra debattörers reaktioner mot överklassafarin och Att få artiklar beskriver *klass* i mer konkreta termer skulle kunna förklaras med att debatten främst handlade om *reaktionerna*, vilket ett citat från en annan artikel i *Folket* kan exemplifiera:

De liberala tidningsdrakarnas ryttare kan fortsätta berätta för oss om den stora världen, om förträffligheten med Europakten och de republikanska primärvalen i USA. Så fortsätter vi berätta om verkligheten i det klassamhälle som de visat sig blinda för.¹⁴⁴

¹⁴² Karlsson, Sara (2012). Vi måste prata om klass. *Folket*, 31 januari.

¹⁴³ Akinder, Peter (2012). Åk på safari, KD! . *Östran*, 2 februari.

¹⁴⁴ Pettersson, Fredrik (2012). Debatten håller för låg klass. *Folket*, 2 februari.

Den inledande *metaforen* gör att citatet andas ironi och syrlighet. *Transitiviteten* gör gällande att ”vi”, i motsats till ”dem” ser verkligheten såsom den är – ett ”klassamhälle”. Polariseringen blir tydlig och förstås som att de *talat om olika saker*, där *klass* bör ses som det viktigaste.

”Överklassens diskreta charm”

Ett annat argument som förs fram i debatten är att snarare se ”föraktet” från ”överklassen” som det största problemet, vilket kan exemplifieras av författaren och etikforskaren Ann Heberleins inlägg i debatten: ”De besuttnas upprördhet över att för en gångs skull objektifieras säger oändligt mycket om växande klyftor i Sverige”¹⁴⁵. Här förskjuts problemet ännu mer, och läggs över på ”överklassen” och reaktionerna från de boende i Saltsjöbaden kan t.ex. ironiskt kallas ”Överklassens diskreta charm”¹⁴⁶. Göran Greiders artikel ovan är också ett tydligt exempel på detta. Ett starkare uttryck för detta argument är dels en ledarartikel av chefredaktören Daniel Wiklander i *Arbetaren*:

Vi får aldrig glömma att det här föraktet lever och frodas hos de rika. De ser ner på oss andra och minsta ifrågasättande av deras rätt till sitt bekväma liv möts med ilska och indignation.¹⁴⁷

En förutsättning för denna problemrepresentation är således att det anses *mer legitimt* att uttrycka hat eller förakt *nedifrån-upp* än *uppifrån-ned*. Ett motstående argument är att ”Hat är hat, och klasshat, manshat och heterohat är inte ett dugg bättre än invandrarhat, kvinnohat eller homohat.”¹⁴⁸.

De fyra ovanstående argumenten som jag sett som mest framträdande visar att det tycks vara svårt att beskriva en politisk aktion likt överklassafarin utan att politiska ideologier blir synliga. Det gör att även andra politiska frågor tas upp i *ljuset av* överklassafarin. Sedd som en vänster-politisk aktion blir det svårt att vara värdeneutral i beskrivningarna av såväl själva händelsen som *Allt åt allas* syften. Det gör att debatten, om än med vissa nyanser, blir tydligt *polariserad*. I tabellen nedan visas ett försök till att kortfattat beskriva hur de olika argumenten konstrueras diskursivt.

¹⁴⁵ Heberlein, Ann (2012). Hellre rättvisa. Det ser ut som om välgörenhet blir vårens accessoar. *Sydsvenskan*, 7 februari.

¹⁴⁶ Sjöstedt, Susanne (2012). Klasshat och äggkastning. *Tidningen Ångermanland*, 30 januari.

¹⁴⁷ Wiklander, Daniel (2012). Klasskillnad på dagordningen. *Arbetaren*, 2 februari.

¹⁴⁸ Östgöta Correspondenten (2012). Dalta inte med hatarna. *Östgöta Correspondenten*, 1 februari.

Tabell 1 - Diskursiv konstruktion av klass, sammanfattning

Hur förstås överklassafari?			
Problematik	”Klasshat”	”Klyftor”	”Klass”
Tolkning	Kontraproduktiv hatretorik		Uttryck för ojämlikhet
Kollektiva villkor	Gemenskap		Inneboende konflikter
Individuella villkor	Möjligheter		Begränsande strukturer
Förändringspotential	Ökad förståelse		Insikter om klasskillnader
Politisk lösning	Skattelättnader	Arbete/utbildning	Omfördelning av resurser

Poängen med denna tabell är att visa hur de olika tolkningarna av överklassafari som antingen ett *uttryck för ojämlikhet* eller som *kontraproduktiv hatretorik* diskursivt är förknippade med olika politiska förståelser. De streckade linjerna tjänar till visa att de olika uppfattningarna inte fullständigt utesluter varandra, men att argumenten tenderar att befinna sig i den ena eller andra änden. Pilen till höger belyser den dynamiska karaktären hos argumentationen.

”PR-bedrift” och ”satiriskt inslag”

Ett argument som också återkommer är att överklassafari beskrivs som ”ett pr-trick för att sätta samhällets klyftor på agendan”¹⁴⁹ eller ”ett smart PR-trick med uppsåt att provocera och skapa debatt”¹⁵⁰. ”Klasshat”-retoriken ses här som i första hand en provokation, inte som ett allvarligt menat uttryck för hat gentemot ”överklassen”. Något som hör ihop med detta argument är också att överklassafari ses som ”en kul grej” eller ett ”satiriskt inslag”. Denna förståelse används också för att problematisera att genomförandet av en överklassafari överhuvudtaget diskuteras:

På fullt allvar menar de alltså att ett gäng politiska turister som betraktar verkligheten genom ett bussfönster är farliga för samhällsandan.¹⁵¹

Sluta nu. Ibland måste en politisk debatt få hetta till. Och det finns skäl att glädjas när vänsterungdomar väl hittar ett icke våldsamt sätt att föra ut sitt budskap¹⁵²

I dessa kontextualiseringar av överklassafari är det i högre grad *debatten* som problematiseras. Detta är också ett tema som är framträdande i de artiklar som publicerades på kultursidor (ovan kategoriserade som *Kultur/övrigt*). Med avseende på omfattningen av denna uppsats, väljer jag att

¹⁴⁹ Lundberg, Patrik (2012). Mellan två världar. *Landskrona Posten*, 31 januari.

¹⁵⁰ Roos, Emmicki (2012). Illusionen om det enskilda ekonomiska välståndet och vikten av reaktion. *Västerviks-Tidningen*, 24 februari.

¹⁵¹ Akinder, Peter (2012). Åk på safari, KD! . *Östran*, 2 februari.

¹⁵² Bredberg, Henrik (2012). Överklassliv Åk på safari. *Sydsvenskan*, 31 januari.

endast i korta ordalag beskriva några av dem. En närmare analys av dessa artiklar kan således användas för ytterligare studier av detta ämne, förslagsvis med en jämförelse av hur andra samhällsdebatter och kulturella företeelser behandlas på kultursidor.

Elin Grelsson Almestad skriver i Göteborgs-posten på anledning av den kritik som riktats mot överklassafarin och hur andra frågor bemötts av regeringen:

I förlängningen är det ett demokratiproblem att en bred oppositionell kritik gång på gång avfärdas som osaklig och hysterisk. Det handlar om makt, om vilken verklighetsbeskrivning som tillåts dominera samhällsanalysen och de mediala skildringarna.¹⁵³

Här lyfts frågan till att handla om den politiska debatten som helhet, med överklassafarin som ett belysande exempel – formuleringen ”gång på gång” hänvisar till flera andra exempel tidigare i artikeln. Om debattartiklarna i första hand handlade om att argumentera för eller emot överklassafari, är ett generellt tema hos artiklarna publicerade på kultursidor, att de betraktar *fenomenet* överklassafari *utifrån*, oftast med en kritisk underton likt citatet ovan. Många artiklar på kultursidor jämför också överklassafari med andra kulturella företeelser, bland används det i bok-och skivrecensioner. Flera av dem hänvisar också till barnprogrammet *Pappas pengar* i SVT som sändes under samma tid som debatten pågick, som handlar om en rik pappa och hans son, vilket ses som en ”överklassafari”.

¹⁵³ Grelsson Almestad, Elin (2012). Reinfeldts grepp problem för demokratin. *Göteborgs-Posten*, 11 februari.

5. Avslutning

Startpunkten för analysen var att betrakta varje beskrivning av verkligheten som en omskrivning eller *rekontextualisering* av densamma. Vad som representeras som problematiskt bör därför inte ses som skiljt från varken förgivettaganden, makt eller ideologi. Analysen av den diskussion som följde i tidningsmedia efter att *Allt åt alla* arrangerade och genomförde en överklassafari, har visat att denna händelse i första hand anses vara kontroversiell och provokativ utifrån en *moralisk diskurs* där framförallt begreppet ”klasshat” sågs som problematiskt. Den motstående *ojämlikhetsdiskursen* betonade i högre grad överklassafarin som ett uttryck för samhällsliga skillnader. Dessa båda diskurser var till viss del överlappande, exempelvis då artikelförfattarna anser det rättfärdigt att hata ”klyftorna, inte människorna”. Framförallt högerdebattörer reagerade mot det från *Allt åt alla* uttalade syftet om att ”odla klasshat”. Debatten handlade inte så mycket om *klass* i den bemärkelsen att det framförallt handlade om när det bör ses som rättfärdigt att ”hata”.

Det förefaller alltså i huvudsak vara två problem som artikelförfattarna konfronteras med när de skriver om överklassafarin. Det första är *retoriken*, där det omtvistade tycks vara hur man bör förstå begreppet ”klasshat” - är det individer eller strukturer som (bör) hatas? Det andra problemet är *uttrycket*, dvs. om det svenska samhället bör beskrivas som ett klasssamhälle eller inte - visar överklassafarin en riktig bild av verkligheten? Klass-begreppet tycks vara något som är reserverat för vänsterdebattörer, högerdebattörer använder istället begrepp som ”problematiska skillnader” eller det på båda sidor frekventa ”klyftor”. De flesta tycks vara överens om att de skillnader som finns är problematiska, men erbjuder olika representationer av detta problem. Här är det möjligt att se diskursiva likheter med andra politiska debatter, där vissa svårdefinierade begrepp bär med sig ideologiskt laddade konnotationer som gör att endera parten i en debatt undviker dessa för att beskriva verkligheten. Det kan som några av artiklarna tog upp ses som ett problem att debattörerna på detta sätt ”talar förbi varandra” och inte bemöter varandra i frågor som i högre grad berör politiska lösningar.

Överklassafarin kan ses som en vänster-politisk aktion med potential att ifrågasätta den rådande politiska makten. Men genom att förklara de åsikter som *Allt åt alla* uttrycker utifrån förkastliga värderingar och en avsaknad av moral – *delegitimeras* den. Det lämnar i sin tur ett utrymme att fylla med en mer *rättfärdig* förståelse av samhället – en där ”samhällsgemenskapen” är hotad av grupper med denna typ av motsatta åsikter. Det kan i sin tur betraktas som en *hegemonisk intervention* som syftar till att ge tolkningsföreträde för bland annat en meritokratisk diskurs om att ”hårt arbete och utbildning ska löna sig”, i vilken klass-begreppet saknas. Vid jämförelse med Joe Bennetts analys av reaktionerna på proteströrelsen *Occupy* och upploppen i London av ledande politiker, kan överklassafarin ses som en relativt harmlös proteströrelse. Trots detta går en del debattörer till mycket

starkt angrepp mot *Allt åt alla*, och skuldbelägger dem för att ”så split i samhället”. Tonvikten läggs på huruvida hat kan rättfärdigas snarare än att problematisera de potentiella orsaker som ligger bakom denna protest. Resultatet blev en medial debatt, polariserad mellan vänster och höger, som till största del handlade om att besvara frågan ”Bör vi prata om klass eller inte?” snarare än ”Vad innebär klass?”. Kan den moraliska tonvikten ses som en del av den nyliberala politiska diskurs som Bennett menar *moraliserar klass*?

De mer vänsterinriktade debattörerna tar upp frågan om klass- och klasskillnader som en central beskrivning av samhället, och använder denna förståelse för att kritisera den nuvarande politiken. Men oftast framställs detta argument med hänvisning till tämligen abstrakta uttalanden om ”klassamhället” utan att beskriva vad det innebär i praktiken. Det är endast ett fåtal artiklar som mer konkret går in på vilka dessa klasskillnader anses vara. Det är intressant att även de som menar att ”vi” bör tala om klass, har svårigheter med att definiera och sätta ord på vad det mer specifikt är vi i så fall bör tala om. Kan det vara så att *klass* blivit ett så omtvistat och svårdefinierat begrepp att politiska debattörer saknar diskursiv tillgång till mer nyanserade förståelser? Det ter sig också vara lätt att falla tillbaka på stereotypen om en polariserad, ekonomistisk och strukturell klassförståelse. En intressant iakttagelse är att andra möjliga strukturerande faktorer knappt nämns i artiklarna - resultatet blir en slags identitetslös klassförståelse utan kön och etnicitet. Här vill jag mena att det är den kritiska sociologins uppgift att bidra med ett nyansrikt, mångbottnat och seriöst samtal om relevansen (eller irrelevansen) av klass i dagens samhälle. Här finns det mycket att hämta, framförallt från den intersektionella förståelsen av ojämlikhet.

Det material som var föremål för analys i denna uppsats skulle också kunna ses som del av en större medial diskurs om klasshat. Under 2012 publicerades (enligt *Mediearkivet*¹⁵⁴) 407 artiklar som innehåller ordet *klasshat* i svensk tryckt press. Detta kan jämföras med att flest artiklar dessförinnan var 2011, då endast 54 artiklar publicerades. Något hände med andra ord under 2012. Som vi sett i denna uppsats kan en stor del av detta tillskrivas den moraliska dimensionen av diskussionen om överklassafari. En annan händelse som också väckte uppmärksamhet var när poeten Johan Jönssons gjort en diktuppläsning under en kulturkväll om klass på Dramaten och möttes av stora applåder. Diktjaget i en av dikterna är på besök hos överklassen och torkar av sin ”herpesbubblande kuk” på deras handdukar. Det ledde till starka reaktioner på kultursidor, Jens Liljestränd i DN skrev bland annat: ”Jag får lust att svara: ’du kan ta ditt/jävla klasshat och/köra upp i röven’”¹⁵⁵. Att *klass* och *hat* i allt högre grad förknippas med varandra i den mediala debatten tycks det alltså inte råda någon tvekan om, även om ett mer självsäkert påstående om detta kräver en mer jämförande och kvantitativ analys av en större textmassa. Som vi sett ovan skulle en inkorporering av *korpuslingvistisk* analys i den

¹⁵⁴ Mediearkivet/Retriever Research (elektronisk), tillgänglig via Uppsala universitetsbibliotek (elektronisk).

¹⁵⁵ Dagens Nyheter (2012-05-03). *Leon Larsson: "En avgrundeld som sargar och förtär. Samlade verk"* (elektronisk).

kritiska diskursanalysen, vara *en* möjlig framtidsväg. Problemet med ordet klass är dock att det har olika betydelser i olika sammanhang, varför det praktiskt sett inte skulle kunna göras så lätt.

En avslutande fråga som i sammanhanget blir relevant att ställa är: *När är det omoraliskt att hata sina egna livsvillkor?*

6. Källförteckning

6.1 Litteratur

- Bacchi, Carol (2012a) 'Introducing the 'What's the Problem Represented to be?' approach', s.21-24 i Bletsas, Angelique & Beasley, Chris (red.), *Engaging with Carol Bacchi: strategic interventions and exchanges*. Adelaide: University of Adelaide Press.
- Bacchi, Carol (2012b). 'Why Study Problematizations? Making Politics Visible'. *Open Journal of Political Science*, 02(01), s.1–8.
- Baker, Paul (2012). 'Acceptable bias? Using corpus linguistics methods with critical discourse analysis'. *Critical Discourse Studies*, 9(3), s.37–41.
- Beck, Ulrich (2009). 'Beyond Status and Class?', s.30-41 i Ulrich Beck & Elisabeth Beck-Gernsheim. *Individualization*. London: Sage.
- Bengtsson, Magnus (2012). 'Utanförskapet och underklassen'. *Fronesis*, nr 40-41, s.177-189.
- Bennett, Joe (2013). 'Moralising class: A discourse analysis of the mainstream political response to Occupy and the August 2011 British riots'. *Discourse & Society*, 24(1), s.27–45.
- Bergström, Göran & Boréus, Kristina (red.) (2012). *Textens mening och makt: metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*. 3., [utök.] uppl. Lund: Studentlitteratur.
- Bernhardsson, Josefin, & Bogren, Alexandra (2012). 'DRINK SLUTS, BRATS AND IMMIGRANTS AS OTHERS An analysis of Swedish media discourse on gender, alcohol and rape'. *Feminist Media Studies*, 12(1), s.37–41.
- Bourdieu, P (1984) '*Distinction. A social critique of the judgement of taste*'. London: Routledge.
- Bourdieu, Pierre (1987) 'What Makes a Social Class? On The Theoretical and Practical Existence Of Groups'. *Berkeley Journal of Sociology* 22, s. 1-18.
- Bourdieu, Pierre (1991) 'First Lecture. Social Space and Symbolic Space: Introduction to a Japanese Reading of Distinction'. *Poetics Today*, 12(4), s.627-638.
- Clark, Terry N. & Lipset, Seymour M. (1991). 'Are social classes dying?'. *International Sociology*, 6(4), s.397-410.
- Davidsson, Tobias (2010). 'Utanförskapelsen. En diskursanalys av hur begreppet utanförskap artikulerades i den svenska riksdagsdebatten 2003-2006'. *Socialvetenskaplig tidskrift* (nr 2), s.149–169.
- Denzin, Norman K. & Yvonna S. Lincoln (2011). 'Introduction: Disciplining the Practice of Qualitative Research', s.1-19 i Norman K. Denzin & Yvonna S. Lincoln (red.), *The SAGE handbook of qualitative research* (4 ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Devine, Fiona & Savage, Mike (2005). 'The Cultural Turn, Sociology and Class Analysis', i *Rethinking Class, Cultures, Identities and Lifestyles*. Basingstoke, UK: Palgrave.

- Fairclough, Norman (2001 [1989]). *Language and Power*. Harlow: Longman. Kap. 6, s.117-140.
- Goldthorpe, John H. (2000). *On sociology: numbers, narratives, and the integration of research and theory*. Oxford: Oxford University Press.
- Grue, Jan (2011). 'Hva er kritisk diskursanalyse?' & 'Maktbegrepet i kritisk diskursanalyse' i Hitching, Nilsen & Veum (red.) *Diskursanalyse i praksis: Metode og analyse*. Kristiansand: Høyskoleforl. s.111-136.
- Guba, Egon G., & Lincoln, Yvonna S. (1994). 'Competing paradigms in qualitative research', s.105-117 i Norman K. Denzin & Yvonna S. Lincoln (red.), *Handbook of qualitative research*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Hacking, Ian (2002). 'Inaugural lecture: Chair of Philosophy and History of Scientific concepts at the Collège de France, 16 January 2001', *Economy and Society*, 31(1), s.1-14.
- Hodge, Bob (2012). 'Ideology, Identity, Interaction: Contradictions and Challenges for Critical Discourse Analysis'. *Critical Approaches to Discourse Analysis across Disciplines*, 5(2), s.1-18.
- Holsanova, Jana; Rahm, Henrik, & Holmqvist, Kenneth (2006). 'Entry points and reading paths on newspaper spreads: comparing a semiotic analysis with eye-tracking measurements', *Visual Communication*, 5(1), s.65-93.
- Holstein, James A. & Gubrium, Jaber F. (red.) (2008). *Handbook of constructionist research*. New York: Guilford Press.
- Hågvar, Yngve Benestad (2012). 'Labelling Journalism'. *Nordicom review*, 33(2), s.27-42.
- Jones, Owen (2011). *Chavs – The Demonization of the Working Class*. London: Verso.
- Kvale, Steinar & Svend Brinkmann (2009). *Interviews: learning the craft of qualitative research interviewing*, Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Lincoln, Yvonna S.; Lynham, Susan A. & Guba, Egon G. (2011). 'Paradigmatic controversies, contradictions, and emerging confluences, revisited', s.97-128 i N. K. Denzin & Y. S. Lincoln (red.), *The SAGE handbook of qualitative research* (4 ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Linders, Annulla (2008) 'Documents, Texts, and Archives in Constructionist Research', s.467-490 i Holstein, James A. & Gubrium, Jaber F. (red.) *Handbook of constructionist research*. New York: Guilford Press.
- Machin, David & Mayr, Andrea (2012). *How to do critical discourse analysis: a multimodal introduction*. London: Sage.
- Mautner, Gerlinde. (2008). 'Analyzing newspapers, magazines and other print media', s.30-53 i Ruth Wodak & Michal Krzyzanowski (red.), *Qualitative discourse analysis for the social sciences*. Basingstoke/NewYork: Palgrave Macmillan.
- Oskarson, Maria, Bengtsson, Mattias & Berglund, Tomas (red.) (2010). *En fråga om klass: levnadsförhållanden, livsstil, politik*. 1. uppl. Malmö: Liber.

- Patton, Michael Quinn (2002). *Qualitative research & evaluation methods*. 3.ed. London: SAGE.
- Pickerill, Jenny & Krinsky, John (2012). 'Why Does Occupy Matter?'. *Social Movement Studies: Journal of Social, Cultural and Political Protest*, 11(3-4), s.37–41.
- Rahimi, Forough, & Javad Riasati, Mohammad (2011). Critical Discourse Analysis: Scrutinizing Ideologically-Driven Discourses. *International Journal of Humanities and Social Science*, 1(16), 107–112.
- Scharff, C.M. (2008). 'Doing class: A discursive and ethnomethodological approach'. *Critical Discourse Studies*, 5(4), s. 331–343.
- Silverman, David (2010). *Doing Qualitative Research*. 3.ed. London: Sage.
- Sohl, Lena & Molina, Irene (2012). 'Möjligheten som blivit nödvändighet'. *Fronesis*, nr 40-41, s.166-177.
- Svärd, Per-Anders (2012). 'Kast, klass, kamp'. *Fronesis*, nr 40-41, s.210-219.
- van Dijk, Teun (2001). 'Critical discourse analysis', s.352-371 i, Deborah Schiffrin, Deborah Tannen, & Heidi E. Hamilton (red.). *The handbook of discourse analysis*. Oxford: Blackwell.
- van Dijk, Teun (2006 [1997]). *Discourse as Structure and Process*. London: Sage. Kap. 1, s. 1-34.
- van Dijk, Teun (2008). 'Critical discourse analysis and nominalization: problem or pseudo-problem?'. *Discourse & Society*, 19(6), s.821-828.
- van Dijk, Teun (2009). *Society and Discourse: How Social Contexts Influence Text and Talk*. Cambridge: Cambridge University Press.
- von Krogh, Torbjörn & Nord, Lars W. (2010). 'Between Public Responsibility and Public Relations: A Case Study of Editors' Attitudes Toward Media Accountability in Sweden'. *Communication, Culture & Critique*, 3(2), s.190–206.
- Wennerhag, Magnus, Lindberg, David & Lindgren, Johan (red.) (2012). *Klass*. Stockholm: Fronesis.
- Winther Jørgensen, Marianne & Phillips, Louise (2002). *Discourse analysis as theory and method*. London: Sage.
- Wright, Erik Olin (2005). 'Conclusion: If 'class' is the answer, what is the question?'. i Wright, Erik Olin (red.) *Approaches to Class Analysis*. Cambridge: Cambridge University Press: s.180–192.

6.2 Elektroniska källor

- Dagens Nyheter (2012-05-03). '*Leon Larsson: "En avgrundseld som sargar och förtär. Samlade verk"*' (elektronisk). Tillgänglig: [<http://www.dn.se/dnbok/bokrecensioner/leon-larsson-en-avgrundseld-som-sargar-och-fortar-samlade-verk>] Hämtad: 2013-05-06.
- Förbundet Allt åt alla (2011-12-21). '*Odlad ditt klasshat – Motborgarbussen far till Solsidan*' (elektronisk). Tillgänglig: [<http://alltattalla.com/stockholm/odla-ditt-lasshat-motborgarbussen-far-till-solsidan>] Hämtad 2013-02-12.
- Förbundet Allt åt alla. '*Om Förbundet*' (elektronisk). Tillgänglig: [<http://alltattalla.com/om>] Hämtad 2013-04-23.
- TS Tidningsstatistik (elektronisk). Tillgänglig: [<http://www.ts.se/Mediefakta/Default.aspx>] Hämtad 2013-03-19.
- Fronesis (elektronisk). '*OM FRONESIS*'. Tillgänglig: [<http://fronesis.nu/om-fronesis/>] Hämtad 2013-04-18.
- Nordicom (2013-03-07) '*De första resultaten från Nordicom-Sveriges Mediebarometer 2012*' (elektronisk). Tillgänglig: [http://www.nordicom.gu.se/common/stat_xls/2396_10505_Mbar12_meg2013.pdf] Hämtad 2013-04-08.
- Uppsala universitetsbibliotek (elektronisk). '*Databaser A-Ö*'. Tillgänglig: [<http://www.ub.uu.se/sv/Sok/Databaser-A-O/>] Hämtad 2013-02-07.
- Mediearkivet/Retriever Research (elektronisk). Tillgänglig: [<http://www.retriever.se/tjaenster/research.html>] Hämtad 2013-02-07.
- Nationalencyklopedin (elektronisk). '*safari*', Tillgänglig: [<http://www.ne.se/lang/safari>] Hämtad 2013-04-16.
- Nationalencyklopedin (elektronisk). '*meritokrati*', Tillgänglig: [<http://www.ne.se/lang/meritokrati>] Hämtad: 2013-05-03.
- Nationalencyklopedin (elektronisk). '*Saltsjöbadsavtalet*', Tillgänglig: [<http://www.ne.se/lang/saltsjobadsavtalet>] Hämtad 2013-04-25.
- Nationalencyklopedin (elektronisk). '*konnotation*', Tillgänglig: [<http://www.ne.se/lang/konnotation>] Hämtad 2013-04-26.
- Wikipedia (elektronisk). '*Solsidan (TV-serie)*', Tillgänglig: [[http://sv.wikipedia.org/wiki/Solsidan_\(TV-serie\)](http://sv.wikipedia.org/wiki/Solsidan_(TV-serie))] Hämtad: 2013-05-03.
- Wikipedia (elektronisk). '*Insättningstecken*', Tillgänglig: [<http://sv.wikipedia.org/wiki/Insattningstecken>] Hämtad: 2013-05-06.

6.3 Tidningsartiklar om överklassafari

Samtliga nedanstående artiklar har gjorts tillgängliga och laddats ned från databasen *Mediearkivet/Retriever Research* genom sökning 2013-02-12. De presenteras numrerade i kronologisk ordning.

1. Dalman, Jessica (2009). Panelen tipsar. *Borlänge Tidning*, 30 okt.
2. DN (2012). "Överklassafari" till Solsidan polisanmäld. *Dagens Nyheter*, 14 jan.
3. Johansson, Roland (2012). Solsidan-"safari" polisanmäld. *Expressen*, 14 jan.
4. Fridh, Sara (2012). Panelen. *Expressen*, 15 jan.
5. Wiklander, Daniel (2012). "Överklassafari" polissak. *Arbetaren*, 19 jan.
6. Bäckman, Hanna (2012). Vänsteraktioner skuggar Solsidan. *Nacka Värmdö Posten*, 24 jan.
7. Arbetaren (2012). Debatt. *Arbetaren*, 26 jan.
8. Lindwall, Matilda (2012). Överklassafari väcker het debatt. *Dagens Nyheter*, 28 jan.
9. Kadhammar, Peter (2012). Klassresa till Solsidan. *Aftonbladet*, 29 jan.
10. Wirfält, Johan (2012). Solsidan revisited. *Expressen*, 29 jan.
11. TT (2012). Bildnotiser söndag. *Tidningarnas Telegrambyrå*, 29 jan.
12. Sjöstedt, Susanne (2012). Klasshat och äggkastning. *Tidningen Ångermanland*, 30 jan.
13. Reinholdsson, Hanna (2012). Safarin hyllad - och hånad. *Nacka Värmdö Posten*, 31 jan.
14. Lundberg, Patrik (2012). Mellan två världar. *Landskrona Posten*, 31 jan.
15. Sydöstran (2012). Hata klassamhälle - inte människor. *Sydöstran*, 31 jan.
16. Karlsson, Sara (2012). Vi måste prata om klass. *Folket*, 31 jan.
17. Treijs, Erica (2012). Överklassafari möttes av äggkastning. *Svenska Dagbladet*, 31 jan.
18. Bredberg, Henrik (2012). Överklassliv Åk på safari. *Sydsvenskan*, 31 jan.
19. TT (2012). KD-topp efterlyste underklass-safari. *Tidningarnas Telegrambyrå*, 31 jan.
20. Forsell, Fred (2012). OOOH MY GOD!! . *Amelia*, 1 feb.
21. Metro (2012). KD-topp efterlyste underklass-safari. *Metro - Stockholm*, 1 feb.
22. Helsingborg dagblad (2012). KD-topp efterlyste underklass-safari. *Helsingborgs Dagblad*, 1 feb.
23. Dala-Demokraten (2012). Efterlyste underklass-safari. *Dala-Demokraten - Leksand Gagnef Vansbro*, 1 feb.
24. Östgöta Correspondenten (2012). Dalta inte med hatarna. *Östgöta Correspondenten*, 1 feb.
25. Dala-Demokraten (2012). Efterlyste underklass-safari. *Dala-Demokraten - Leksand Gagnef Vansbro*, 1 feb.
26. Lindvall, Daniel (2012). Skuggor över Solsidan. *Arbetaren*, 2 feb.
27. Akinder, Peter (2012). Åk på safari, KD! . *Östran*, 2 feb.
28. Dagens Industri (2012). Uppliver vi ett nytt 1968 i år? . *Dagens Industri*, 2 feb.
29. Wiklander, Daniel (2012). Safari hos överklassen väckte uppmärksamhet. *Arbetaren*, 2 feb.
30. Wiklander, Daniel (2012). Klasskillnad på dagordningen. *Arbetaren*, 2 feb.
31. Barvå, Henrik L (2012). En förkvävande ängslighet. *Nya Wermlands-Tidningen*, 2 feb.
32. Pettersson, Fredrik (2012). Debatten håller för låg klass. *Folket*, 2 feb.
33. Barth-Kron Viktor (2012). Modevecka i januari - ingen vill ju blogga om en täckjacka. *Dagens Nyheter*, 2 feb.
34. Greider, Göran (2012). Om klasshat. *Dala-Demokraten - Ludvika Smedjebacken*, 2 feb.

35. Lundell, Kristin (2012). Baksidan med Solsidan. *Svenska Dagbladet*, 2 feb.
36. Bofride, Eva (2012). Att ligga sked med hin håle. *Gotlands Tidningar*, 3 feb.
37. Hakelius, Johan (2012). Starta under-, medeloch överklassafari! . *Aftonbladet*, 4 feb.
38. Barth-Kron, Viktor (2012). Ropen skalla - safari åt alla. *Dagens Nyheter*, 4 feb.
39. Mårtensson, Ola (2012). Klasshatet och vikten av reaktion. *Västerviks-Tidningen*, 4 febi.
40. Wolodarski, Peter (2012). Peter Wolodarski: Ett farligt experiment i praktiskt grupphat. *Dagens Nyheter*, 5 feb.
41. Eriksson, Jesper (2012). Klassresan som alla snackar om. *Expressen*, 5 feb.
42. Friberg, Marcus (2012). Jag vill inte se min stad som delad. *City Helsingborg*, 6 feb.
43. Svensson, Marcus (2012). Ofrihetens resenärer. *Smålandsposten*, 6 feb.
44. Eriksson, Jesper (2012). Nu planerar de ny "överklass-safari". *Expressen*, 6 feb.
45. Högström, Jenny (2012). Klasshat ja tack. *Nordvästra Skånes Tidningar*, 7 feb.
46. Nyman, Gunvor (2012). Provocerande safari. *Värmlands Folkblad*, 7 feb.
47. Greider, Göran (2012). DET ÄR DE RIKA SOM ÄR PROBLEMET. *Metro - Stockholm*, 7 feb.
48. Greider, Göran (2012). DET ÄR DE RIKA SOM ÄR PROBLEMET I SVERIGE. *Metro - Göteborg*, 7 feb.
49. Heberlein, Ann (2012). Hellre rättvisa. Det ser ut som om välgörenhet blir vårens accessoar *Sydsvenskan*, 7 feb.
50. Sauter, Agnes (2012). Turistresor till överklassen. *8 Sidor*, 8 feb.
51. Lundqvist, Martin (2012). "Alla vill inte bli direktörer". *nu*, 9 feb.
52. Brandel, Tobias (2012). TRE SNABBA... . *Svenska Dagbladet*, 9 feb.
53. Kristdemokraten (2012). "Underklassafari" inget lyckat skämt. *Kristdemokraten*, 9 feb.
54. Greider, Göran (2012). Det är de rika som är problemet. *Dala-Demokraten - Leksand Gagnef Vansbro*, 9 feb.
55. Gustafsson, Anders K (2012). Barnens safari. *Nya Ludvika Tidning*, 10 feb.
56. Pascalidou, Alexandra (2012). EN VÄRDIG PENSION VID 65. *Metro - Göteborg*, 10 feb.
57. Lindgren, Petter (2012). På drift med överklassen. *Aftonbladet*, 11 feb.
58. Wiklund, Anders & Kruse, Mikael (2012). Rika personer är inte som vi. *Värmlands Folkblad*, 11 feb.
59. Grelsson Almestad, Elin (2012). Reinfeldts grepp problem för demokratin. *Göteborgs-Posten*, 11 feb.
60. Avellan, Heidi (2012). Klasskampen om tiden. *Sydsvenskan*, 11 feb.
61. Samuelsson, Karin (2012). Med buss från en värld till en annan. *Borås Tidning*, 12 feb.
62. Lenas, Sverker (2012). Barntillåten överklassafari. *Dagens Nyheter*, 13 feb.
63. Bachmann, Anna (2012). "Pappas pengar" träffar rätt. *Nordvästra Skånes Tidningar*, 13 feb.
64. Backlund, Tobias (2012). Bedragares flit borde bli till nytta. *Östersunds-Posten*, 13 feb.
65. Schueler, Kaj (2012). Debatten måste vara öppen. *Svenska Dagbladet*, 13 feb.
66. Olsson, Andreas (2012). Betalnings-anmärkningar. *Bohusläningen*, 15 feb.
67. Alakoski, Susanna (2012). Det pyr när orden avkodas. *Dagens Arbete - Pappers*, 16 feb.
68. Alakoski, Susanna (2012). Det pyr när orden avkodas. *Dagens Arbete - Ifmetall*, 16 feb.
69. Kåks Röshammar, Charlotta (2012). En glimt av den andra världen. *Arbetet (LO-tidningen)*, 17 feb.
70. Cerny, Andreas & Nilsen, Marcus (2012). SSU odlar klasshat i Borås. *Borås Tidning*, 19 feb.
71. Collin, Lars (2012). Rättvisemärkt. *Svenska Dagbladet*, 19 feb.

72. Fernell-Ingelström, Yvonne (2012). Safari bland överklass i Bromma nästa steg? . *Mitt i Bromma*, 21 feb.
73. Landström, Rasmus (2012). Klasskamp för för de yngsta. *Upsala Nya Tidning*, 21 feb.
74. Roos, Emmicki (2012). Illusionen om det enskilda ekonomiska välståndet och vikten av reaktion. *Västerviks-Tidningen*, 24 feb.
75. Palmquist, Mats (2012). En klassresa som är nyttig. *Borås Tidning*, 25 feb.
76. Göteborgs-Posten (2012). Lite hat är den nya trenden. *Göteborgs-Posten*, 28 feb.
77. Formgren, Marika (2012). Vårkänslan avund. *Östgöta Correspondenten*, 1 mars.
78. Gustavsson, Torbjörn (2012). Så gött, det går mot vår... . *Östgöta Correspondenten*, 3 mars.
79. Greider, Göran (2012). Syna jordens rikaste. *Aftonbladet*, 5 mars.
80. Ålstenbo (2012). Jag välkomnar en överklassafari här. *Mitt i Bromma*, 6 mars.
81. Franke, Peter (2012). Borgarklassen är inte så charmig. *Värmlands Folkblad*, 12 mars.
82. Ringberg, Anna (2012). Klassresan får inte bara bli en dröm. *Arbetaren*, 15 mars.
83. Greider, Göran (2012). Studera de rika och mäktiga! (2) . *Dala-Demokraten - Falun*, 22 mars.
84. Vimmerby Tidning (2012). Omställningssafari bland miljömedvetna. *Vimmerby Tidning*, 24 mars.
85. Greider, Göran (2012). BOURDIEUS FÄLTSTUDIER. *Arena*, 27 mars.
86. Leonardz, Jenny (2012). Lukaspassionen med Greiders ord. *Svenska Dagbladet*, 30 mars.
87. VLT (2012). Ett besök i studion *VLT*, 7 april.
88. Carlson, Thomas (2012). Därför tvivlar jag på Greider. *Dagen*, 18 april.
89. Ljung, Lasse (2012). Vad vill Kjell-Olof Feldt och Mona Sahlin egentligen? . *VLT*, 3 maj.
90. L Ljung (2012). Sur tandem. *Ena-Håbo Tidningen*, 5 maj.
91. Åkesson, Johan (2012). Lätt att driva med överklassen. *Dagens Nyheter*, 27 maj.
92. Dagens Industri (2012). Mingelsnacket. *Dagens Industri*, 13 juni.
93. Lann, Elisabet (2012). Klasshatsromantikerna sviker underklassen. *Kristdemokraten*, 14 juni.
94. Lerner, Thomas (2012). Het hatdebatt i medier. *Dagens Nyheter*, 18 juni.
95. Lerner, Thomas (2012). Båda talar om klasskamp - men på helt olika sätt. *Dagens Nyheter*, 20 juni.
96. Lerner, Thomas (2012). Båda talar om klasskamp - men på helt olika sätt. *Dagens Nyheter*, 20 juni.
97. Lerner, Thomas (2012). Många reaktioner på våra artiklar. *Dagens Nyheter*, 22 juni.
98. Teodorescu, Alice (2012). Klassresa med enkelbiljett. *Västerviks-Tidningen*, 6 juli.
99. Avellan, Heidi (2012). Helt ny jobbgubbe. *Sydsvenskan*, 7 juli.
100. Blomqvist, Mikaela (2012). Ett finger åt makten. *Helsingborgs Dagblad*, 24 juli.
101. Fiévet, Hugo & Modig, Aron (2012). Ingen konstruktiv debatt. *Nya Wermlands-Tidningen*, 6 september.
102. Dagens Industri (2012). Solsidan runt för överklassen. *Dagens Industri*, 7 sept.
103. Berntsson, Martin (2012). Ett dokument över vår era. *Miljömagasinet*, 26 okt.
104. Widerberg, Göran (2012). ...från ATOMBOMB till ÖVERKLASSAFARI. *Dagens Arbete - Ifmetall*, 1 nov.
105. Widerberg, Göran (2012). ORDEN SOM TAR PLATS. *Dagens Arbete - Pappers*, 1 nov.
106. Widerberg, Göran (2012). TAR ORDEN PLATS SOM. *Dagens Arbete - Ifmetall*, 1 nov.
107. Widerberg, Göran (2012). ORDEN SOM TAR PLATS. *Dagens Arbete - Grafikerna*, 1 nov.
108. Linder, Lars (2012). Saltsjöbaden. Avväpnande guide lockar till överklassafari. *Dagens Nyheter*, 11 nov.
109. Länstidningen Östersund (2012). Julnötter. *Länstidningen Östersund*, 24 dec.
110. Ahlbom, Kenneth (2012). Nomofob memil trafikhot i kötrymden. *Tidningarnas Telegrambyrå*, 27 dec.

111. Ahlbom, Kenneth/TT (2012). Ord som dominerat. *Nordvästra Skånes Tidningar*, 28 dec.
112. Ahlbom, Kenneth/TT (2012). Nomofoba memiler trafikhot i kötrymden. *Nordvästra Skånes Tidningar*, 28 dec.
113. Ahlbom, Kenneth/TT (2012). Zlatanera och memil bland 2012 års nyord. *Tidningen Ångermanland*, 28 dec.
114. Ahlbom, Kenneth/TT (2012). Memil trafikhot ute i kötrymden. *Norran*, 28 dec.
115. Ahlbom, Kenneth/TT (2012). Nomofob memil trafikhot i kötrymden. *VLT*, 28 dec.
116. Ahlbom, Kenneth/TT (2012). Nomofob memil ett trafikhot i kötrymden. *Karlskoga Tidning*, 28 dec.
117. Ahlbom, Kenneth/TT (2012). Nomofob memil en trafikfara i kötrymden. *Hallands Nyheter*, 28 dec.
118. Ahlbom, Kenneth/TT (2012). Nomofob memiltrafikhot i kötrymden. *Södermanlands Nyheter*, 28 dec.
119. Ahlbom, Kenneth/TT (2012). Nomofob memil - ett trafikhot i kötrymden. *Sölvesborgs-Tidningen*, 28 dec.
120. Ahlbom, Kenneth/TT (2012). Nomofob memil trafikhot i kötrymden. *ttela*, 28 dec.
121. Löfvendahl, Bo (2012). Överklassafari och kötrymden in på nyordslistan. *Svenska Dagbladet*, 28 dec.
122. Ahlbom, Kenneth/TT (2012). Klämspär, kramtjuv, kötrymd - några av svenskans nyaste ord. *Östersunds-Posten*, 28 dec.
123. Johansson, Lars Anders (2012). Lilla Hjärtat offras för ny tolerans. *Oskarshamns-Tidningen*, 29 dec.
124. Johansson, Lars Anders (2012). Krönikan: Lilla Hjärtat offras för ny tolerans. *Barometern*, 29 dec.
125. Barth-Kron, Viktor (2012). 2012. Det pratade vi om. *Dagens Nyheter*, 29 dec.
126. Nya Kristinehamns-Posten (2012). Ge dig "hen" åt nya ord. *Nya Kristinehamns-Posten*, 31 dec.
127. Expressen (2012). ÅRETS NYA ORD 2012. *Expressen - Specialbilagor*, 31 dec.
128. Spetz, Lennart (2013). Maktskifte, rastafari och överklassafari. *Nacka Värmdö Posten*, 1 jan.
129. Spetz, Lennart (2013). Maktskifte, rastafari och överklassafari. *Nacka Värmdö Posten*, 1 jan.
130. 8 Sidor (2013). Skojiga nya ord 2012. *8 Sidor*, 9 jan.
131. Johnson, Axel (2013). Kan du årets nya ord? . *Halmstad 7 Dagar*, 9 jan.
132. Holmgren, Olof (2013). Låt oss slippa ordet stabsläge. *Laholms Tidning*, 14 jan.
133. Thunberg, Göran (2013). Överklassen på safari i arbetarklasskvarter. *Oskarshamns-Tidningen*, 16 jan.
134. Barth-Kron, Viktor (2013). Veckans ordlista. *Dagens Nyheter*, 31 jan.